

ROMAN

Nr. 23
1. det.

1924

PR. LUDMILLA HELLAT-LEMBA.

ROMAN

HIND 30 SENTI

Paabeli torn.

Auhinnaks 3 romaani

Tähed: a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, a, b, b, b, b, d, d, d, d, e, e, e, e, e, e, e, e, e, e, e, g, g, g, h, i, i, i, i, i, i, i, i, i, i, k, k, k, k, l, l, l, l, l, l, l, l, l, l, l, m, m, m, m, m, m, m, n, n, n, n, n, o, o, o, o, o, o, o, o, o, r, r, r, r, r, r, r, r, r, s, s, s, s, s, s, s, t, t, t, t, u, u, u, u, u, u, v, õ

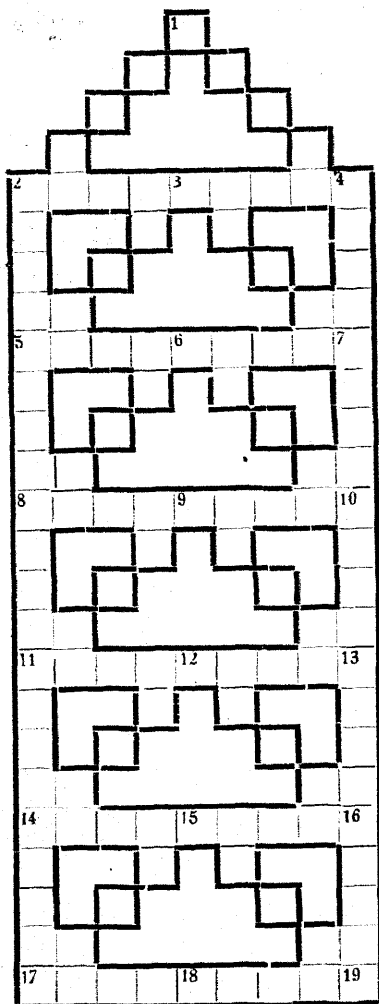
tulevad mahutada ruutudesse püst-pöikja diagonaal ridadena nii, et eelmise sõna lõputäht moodustab enesest ka järgmise sõna algtähe.

Sõnade tähendused:

I. Paremale: 2—3. Afganistan. pealinn; 3—4. vald Saaremaal; 5—6. kihelkond Pärnumaal; 6—7. liit; 8—9. püham paik; 9—10. haigus; 11—12. mehe nimi; 12—13. Inglise asumaa Guinea rannas; 14—15. ime de maa; 15—16. vald Järvamaal; 17—18. linn Leedus; 18—19. lind.

II. All: 2—5. mehe nimi; 4—7. Moosese vend; 5—8. alev Järvamaal; 7—10. Bellini ooper; 8—11. maailmajagu; 10—13. pidulik koosviibimine; 11—14. mägestik Aσίας; 13—16. saar, väin, postiagentuur Harjumaal; 14—17. uske; 16—19. kirjanduslik teos.

III. Diagonaalid: 1—2. Pühakoda; 1—4. koht, kus Taavet sõdis vilislite vastu, alev Eestis; 3—5. korporatsioon Tallinnas; 3—7. Jakobi äi; erilise tantsustiili looja; 6—8. vald Virumaal; 6 10. elektrijaam, vald Tartumaal; 9—11 raudteejaam, omaaegseid tantse; 9—13. aiavili; 12—14. naaberrtiigi raadiojaam; 12—16. linn Belgias; 15—17. lõhn; 15—19. sõjavägi.

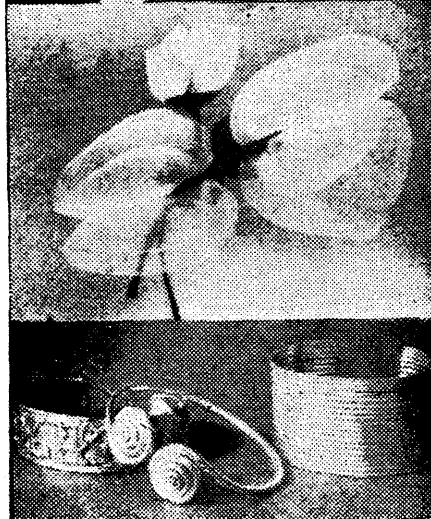
Arv mõistatus.

Auhinnaks 2 romaani.

Igasse ruutu asetada üks number. Kõrvaltoodud esimese pöikrea arutamistulemusena peab saadama sama arv, nagu esimese arvude püstrea summa; teise pöikrea arutamistulemusena peab saadama sama arv, nagu teise arvude

$$\begin{array}{l} \boxed{} \times \boxed{10} : \boxed{} - \boxed{18} = \boxed{52} \\ \boxed{0} + \boxed{} \times \boxed{4} : \boxed{} = \boxed{2} \\ \boxed{} + \boxed{1} : \boxed{2} + \boxed{2} = \boxed{9} \\ \boxed{2} + \boxed{1} \times \boxed{} - \boxed{2} = \boxed{} \\ \boxed{52} \quad \boxed{2} \quad \boxed{9} \quad \boxed{} \quad \boxed{} \end{array}$$

püstrea summa jne. Arvutada tuleb nii, nagu näidatud; näit. 1. pöikrida: Mingisugust ühekohalist arvu korrutada 10-ga, saadud arv jagada mingisugusele ühekohalisele arvule ja sellest maha arvata 18. Saadakse 52.

Pisiasjade elegants.

„Romaanis“ nr. 21 ilmunud mõistatuste lahendused.

Geograafiline spiraal.

Alla: 1. Alaska. 3. Ottava. 4. Malta. 6. Ürga. 7. Rho.

Paremale: 2. Abruka. 4. Misso. 5. Anna. 7. Aru. 8. Ob.

Saladuslikud nimekaardid.

Ants Alavain — Laitsna-Vana (Võrumaal). Enn Tõrvakus — Kastre-Võnnu (Tartumaal). Kastre-Võnnu vald on suurem kui Laitsna-Vana.

Autasusid said:

J. Oks, K. Aal. M. Sarapuu, G. Luukas, E. Priks, O. Sepper, E. Saul A. Söödi.

Põnevate juttude poolt esikohal on

„Jutuleht“

ROMAANI

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Nr. 23 (305)

1. DETSEMBER 1934

13. aastakäik

H. E. Bates

Hirm

Silmapiiril müristas kolmes eraldi kohas. Hütis, kus väike Richard ja tema vanaisa olid leidnud varju, valitses roheline hämarus. Õhk oli sumbunud ja soe. Kuuldes lähedal asuvate puude häälsusi, poiss tõstis üles paari suuri silmi, nõrk-kollased hirmust, ning küsis argliku häälega:

„Mis see on, vanaisa? Mis pärast läheb pimedaks?“

Hetkeks mees tahtis sügada oma habet ja vaikida, siis aga ütles: „Ära kardada,“ ja edasi: „Ega kardada ju, eks? Sa oled liig suur poiss, et karta. Istu rahulikult. Sa kannad ju pükse.“

Kuid lapse suured silmad ekslesid ringi hüti ümbruses ning tal oli hirm pimeduse, rõhuva vaikuse ja müristamise ees, mis tuletas talle meelde lehmade ja koerte hääli. Ta küsis uuesti:

„Mis see on, vanaisa? Mis pärast läheb pimedaks?“

Igakord kui poiss ütles seda, talle näis, et ruumis läheb järjest pimedamaks, ja et ka väljas pole lugu parem, kuna kolm müristamispile ikka ägedamalt kõnelevad üksteisega, ja et puud metsas seavad oma embud valmis vihma vastuvõtuks. Ja kui see ikka veel ei tulnud, vanamees niisutas oma kuivi huuli ning ütles poisile, et ta laulab talle ühe laulu. Ning alustaski üht ballaadi.

Esimest paari tooni poiss ei kuulanudki, ja siis, paari hetke vältel, peenike joon lavastas oma lõhkemise kõmisesavas õhus. Mees ütles uuesti:

„Istu rahulikult. Seal pole midagi karta.“

H. E. Bates

Üleilmilise kuulsusega lühijuttude autoreist on inglise lüüriline kirjanik H. E. Bates jõudnud väga silmapaistvatele kohale. Ta produktiivsest sulest on ilmunud väga palju häid novelle, isegi paljudes eriväljaannetes. Enamikult ta jutud on sügava lüürilise impulsi väljendused, ning ta on kaasaegseile tõestanud, et lüürilisel luuletajal on suur tegevuspõld novellide alal. Bates oma töodes väga tihti käsitleb vastolu ideaali ja tegeliku elu vahel. Juttude õhkkond on tal valitud väga delikaatselt. Bates ise kirjutab, et lühijutt on kõige paenduvam proosalise kirjanduse vorm, kuna seal võib käsitleda kõiki asju päikese all — hobuse surmaga alates ja lõpetades noore tüdruku esimese armulooga. Ta teeb alati leuitisi sel alal. Siin toodud Batesi lühijutt „Hirm“ on üks elavamaid näiteid tema loomingu.

„Miks on siis pime?“ ei jätnud poiss järele.

„Vihma hakkab sadama.“

Poiss ei saanud sellest aru.

„Eile sadas ja päike paistis,“ ütles ta. „Miks nüüd päike ei paista?“

„Päike pole siin.“

„Kuhu ta on läinud?“ küsis poiss.

„Ära muretse selle eest.“

Uuesti müristas. Poiss nägi vaevalt oma vanaisa, ning kui kõik jäi vaikseks, poiss läks ukse juurde ja astus välja. Tulles tagasi ta tundis nagu halvaks läinud kala lõhna tolmusel hüti põrandal ning imestas, mis küll võiks niiviisi lõhnata. Siis hakkas ta kisendama.

„Miks taevas on roheline?“ küsis ta.

„Ta pole roheline!“ vastas vanaisa.

„Ta on,“ kinnitas poiss lõdisedes. „Ta on roheline nagu Nancy kübar. Miks ta on roheline?“

„Vihma hakkab sadama,“ oli vastus. „See on kõik. Ole rahulik.“

Kui poiss vaatas välja läbi akna; nägi ta, et must taevas surus puud alla hüti peale ja et varsti see vajub kokku ning matab nad oma alla. „Ma tahan minna koju,“ sosistas ta, kuid mees ei vastanud. Valitses rusuv vaikus. Poiss tundis, et ta higistab. Ta ei suutnud näha oma vanaisa ning tahtis teda leida meeleheitlikult, kuid ei suutnud liigutada end sentimeetrigi võrra. Ja kuna ta seisis seal, hakkas vihma sadama, esiteks harvalt, siis tihedamalt ja valjult.

„Vanaisa! Vanaisa!“ Poiss nuttis ning jooksis lõpuks mehe põlvede vahele. „Vanaisa!“ nuuksus ta.

Vastuseks oli vaid magaja norskamine.

„Tõuse üles!“ õhkas väikemees. „Vihma sajab. Tahan minna koju. Tõuse üles!“

Kui vanamees tõusis üles, oli kuulda mõõtmatud müristamis-

Käesoleva „Romaani“ sisu:

Pr. Hellat-Lemba juubel.
Ü/s. Põhjala ja korpl Sakala.
Tallinna Kolledži tegevusest ja õpilastest.

Pr. Türk'i juubeli puhul.
Reisija teisest klassist.
Hirm. Varas. Kosjakäik.
Pildireportaazi igalt poolt.
Abiellujaid, juubilare.
Auhinnalisi mõistatusi.

kõminat, poisi pisaratest segatud häält ning läbi akna tükikiva vihma kaebeid.

„Tahan minna koju!“ karjus poiss. „Õo on juba käes. Ema on juba voodis.“

„Ole rahul,“ pahandas mees. „Pole veel õo.“

„Mis aeg siis on?“

Nagu valge silm tuli uur nähtavale hämaruses, sinikas tikuleek levis tema kohal ning üheks minutiks poiss oli kartuseta, yahtis ahnelt lehekujulisele tulele, selle helgile vanaisa näol, uurile ning hüti laele ja unustas tormi ning enda hirmu.

„Kell on alles kaheksa,“ müristas vanaisa tahtmatult. „Isu rahulikult.“

Kuid sel hetkel leek allus pimedusele ja nagu miski ime läbi ilmus järgmisel hetkel jälle nähtavale terav valgusjuga, mis löi taevale kollase haava, kust voolas kollast verd metsale ja hüti pimedale põrandale. Siis järgnes müristamine, nagu karjuks suur metsloom kaljul. Puud värisesid, ning see suur segadus ajas poisi südame tuliseks hirmust.

Ta peitis oma pea mehe põlvede vahele ja nuttis seal pimeduses.

Kuna müristamine ja välguheitmine jätkasid oma kohutavat duetti pea kohal, ta mõtles oma kodu, oma ema külma näo ja akende üle, kus olid koid sees, kuid ta tundis, et see, mis teda häiris, oli torm; see oli must ja vali ja vana, ning millele ta ei suutnud vastu seista. Ja nii ta kõverdus seal, väga vaikselt, tahtes mitte kuulatada, kuid kuuldes igat heli valjemalt kui kunagi ja teadis, et torm läheb üle, ilma et tal pruugiks karta.

Möödus ligikaudu tund: sageli poiss tahtis karjuda, kuid tundis end nagu tarretanud hirmust ja pimedusest ning jäi vaikseks. Ta põlved läksid külmaks, üks jalg „suri ära“, ainult ta pea oli soe ning kumises nagu vana kell. Kord oli tunda nagu põ-

leva puu lõhna, kuid see möödus, ning poiss unustas selle kui mõtles, kas loomad ka hirmu tunnevad nagu tema, ja kuhu on läinud kõik linnud ja miks nad on vait. Siis nägi ta õnneliku juhuse tõttu vanaisa uuriketti ja jäi rahule. Tõusis siis viimaks üles ning avas silmad. Vihm ei peksnud enam ja varsti lakkas ka müristamine. Väljas hõljusid ämblikuvõrgud nagu nõõrid ning maa oli kaetud suurte loikudega, milledest mööda vanamees viis poisi. Metsa lõpul paistsid sinised pilved, mis taganesid kiirelt ning üks või kaks tähtlanges.

„Kuuled kuis kägu kukub!“ ütles mees.

See oli tõesti nii, ja kui poiss kuulatas, ta unustas oma hirmu täielikult. Käies ta tundis, et üks jalg oli tal kange ja istunud maha ta tundis, nagu torgiks tuhat okast seal sees, ning ta naeris.

Meelelahutuseks mees jutustas vanu lugusid, mida laps kuulas huviga. Võttis siis poisi sõrme oma kätte ja luges tähti:

„Viiskümmend üks, viiskümmend kaks.“

Ja kuigi paar korda sähvis välk, polnud kuulda enam müristamist, ja kuna paistsid tähed, siis näis poisile, et torm ei hirmuta teda enam, ning võib-olla ta magas kui heitsid suurimad välgud, ning et varsti tuleb küla ja siis pole enam mingit hirmu.

„Ma ei karda, vanaisa,“ ütles ta tosin kordi.

Ja kui tornikell löi üheksa ning poiss kuulatas kellalööke, ta nägi langevat üht tähte.

„Üks täht langes! Üks täht langes!“ ta hüüdis kohe. „Oh, see langes nagu —“

Ta oli täis rõõmu, haaras mehel jalgadest kinni ja hüppas siis keset loiku karjudes:

„Üks täht langes!“

Kuid vanaisa ei öelnud midagi.

Ebaususe, et langev täht tähendab surma, mees ei tahtnud mõelda midagi, kuid ta ei saanud sinna midagi parata, et mõtted hakkasid keerlema selle ümber. Kui nad laskusid alla kingust, ta mõtles oma naise peale, selle surma üle, siis oma enda vanaduse ja võimaliku peatse surma peale. Ja järjest rohkem ta tundis, et peab surema varsti ning hakkas higistama nagu poiss varemalt, ja oli rõhutud mõttest, et midagi hirmsat ja musta on valmis ootamas, et kiskuda talt elu ja et ta ei suuda end selle vastu kaista. Ta tundis end nõrgana ja rõhutuna kehaliselt kui ka hingeliselt.

Paar lindu hakkasid siristama ja poiss kuulis neid, kuid nagu vanameeski ta mõtles vaid tähe peale. Talle meenus, et ta pidi küsima, miks seal hütis oli kala lõhn, kas loomad tunnevad hirmu ja kus on linnud äikese ajal, kuid vaadates üles vanaisa näkku ta nägi seal hirmuäratavaid varje ja ta julges vaid öelda:

„Kas nägid kuidas täht langes?“

Vastust ei tulnud. Kui nad sammusid kingust alla, mees alludes ikka rohkem ja rohkem hirmule surma ees, ei suutnud ise enam vaikida. Kuid poiss tahtis vaid naerda ning, vahtides uusi langevaid tähti, imestas, miks vanaisa näib nii tõsine ja haletsemisväärne, ruttas edasi nagu hakkaks jälle vihma sadama ning ei rääkinud temaga midagi.

„Romaani“ jõulunumber

Ilmub 15. detsembril
kõigiti jõulukohase, väga
huvitava sisuga, hulga
Illustratsioonidega.

„Romaani“ jõulunumber
on kahtlemata kauni-
maid väljaandeid jõulu-
pühiks.

Lauldes

läbi röömude ja murede.

Pr. Ludmilla Hellat-Lemba
30-a tegevusjuubeli puhul

„Kunstniku elu pole meil kerge, liig kitsas on meie oludes kunstnikuhingele, kes armastab näitelava ja avarust, vaba lendu,“ kurdab juubilar. „Liig vara peab minema erusse, asuma pedagoogi kuiva töö juurde. Õpetamine kulutab närve, kuid hing ihkab lavale. Tahaks laulda Tatjana osa ooperis „Eugen Onegin“, tahaks veel paljugi. Tahaks rännata, tahaks veel kord kaunite laulude ja muusika maale — Itaaliasse. Ah, Milano, Room, Triest!... Nüüd on aastad läinud, aga mu hing on ikka veel noor, hing ei vanane üldse!...“

Lugupeetud kunstnik vist küll liialdab oma aastatega. Temal on veel küllalt liikuvust, küllalt naiselikku värskust ja ta hääl heliseb otse tütarlapse omana.

„Mu elu on nagu romaan,“ jätkab juubilar. „Võiksin oma elust palju kirjutada, aga — ma pole selle ala inimene. Ma olen laulja ja klaverikolkija.

„Sündisingi klaverikolkija tütre. Mu isa Gustav Lemba oli Tallinnas klaverihääldestaja ja kui mahti sai, siis lõi Tallinna noortele ka tantsulugusid. Ka mu vennad Artur ja Theodor on õppinud klaverikolkijailks ja musitseerivad, sest käbi ei kuku ju kännust kaugele. Nõnda on meie muusikaand õieti öelda perekondlik „viga“. Ka mu 1908. aastal sündinud tütar Veera Hellat on muusikast nakatatud ja jääbki muusikuks. Vaid mu poeg Artur, kes sündis 1910. aastal, on isasse läinud ja õpib praegu Praahas arhitektuuri.

„Näete, jutuga juba perekonna juures, ehkki mu abielu on juba 1925. aastal lahutatud. Miks nõnda juhtus, sellest pole vaja vist rääkida. Nüüd läheme

Pr. Hellat-Lemba „Aidas”,

tagasi: lapsena õppisin Tallinna „Höhere Töchterschule’s“, kuid juba üsna noorukesena siirdusin Peterburgi konservatooriumisse, mille lõpetasin vabakunstniku diplomiga 1904. aastal, pärast 8 aastat kestnud õpinguid.

„Kuigi olin konservatooriumi lõpetades õnnelik, sest nägin enda ees maailma avarusi avanavat, olin tollal siiski ka lõpmata õnnetu. Jah, väga õnnetu olin, sest mu peig, keda sügavalt armastasin, suri 1904. aasta märtsikuul. Suures leinas pidin peaaegu õppetöö katkestama, kuid kogusin end ja leidsin lohutust pingutavas töös.

„Muidugi küsite nüüd, milline võiks olla ühe muusiku pingutav töö. Pole nii lihtne seda seletada. Usun, et üks mu raskemaid töid oli esimese eesti ooperi „Lembitu tütre“ lavastamine. Imestate vist, et ma nimelt rõhutan esimese ooperi, kuna meil teadupärast „pretendeerivad“ koguni kolmeli ooperit „esimese“ nimele.

„Lembitu tütre“ sünd oli 1904. aastal Peterburgis. See juhtus nii. Meil, eestlasil oli võõrsil oma tihe seltskond. Olime kõik alles noored ja ühiselt veetsime vaba aega — muusikainimesed Kapp, Tobias ja minu mõlemad vennad, siis veel mitmed meie tänapäeva tegelased: Otto

Strandman, kindral Lossman ja teised. Kord tuldi ühiselt mõttele, et oleks vaja luua ka eesti ooper, puht-rahvuslik heli-suurtöö. Mu vend Artur, kes tollal oli alles 17- või 18-aastane, asus kohe tööle ja nõnda valmiski esimene eesti ooper, mille mina Peterburgis „Pavlova“ saalis lavastasin oma esiklavastusena. Ühtlasi laulsin ma ka ooperis nimiosa.

„Lembitu tütar“ pääses hiljem ka „Vanemuise“ lavale ja ka mujal kanti teda ette. Edasi olen lavastanud „Carmen’i“ ja „Andrea Chénier’i“. Viimane töö oli 1908. aasta sügisel, pisut enne mu tütre sündi. Loomulikult ei saanud ma etenduste ajal laval töötada, vaid pidin rahulduma suflööri osaga.

„Hiljem olen „Estonias“ lavastanud kadunud Jungholtzi ajal „Nõidküti“ ja „Eugen Onegini“ koos Alfred Sällikuga. Oi, toredad päevad olid siis! Sällik laulis Lenskit, Hansen Onegini, Mizzi Möller Olgat ja mina Tatjanat. Saime väga kiitva arvustuse osaliseks.

„Palju olen kontserteerinud koos Aleksander Arderiga, kes on õieti minu leiutatud mees. Soovitasin kord Arderile osa „Pajatsides“ ja siis kiitis K. A. Hindrey, kes muudu kiitustes nii kitsi, et ainult Arderil ja minul on olnud

head, koolitatud hääled. Kahju on Sällikust praegu. Ta on meie viletsate, kitsaste olude ohver, kus kunstnikule on nii vähe avarust...

„Mööda lavasid olen rännanud palju. Varsti peale konservatooriumi lõpetamist siirdusin Itaaliasse. See oli 1905. aastal, kui debüteerisin Milano „Dal Verme“ teatris „Cavaleria Rusticana'ga“. Laulsin Santuzza osa ja pälvisin rohket kiitust. Olin ka ise valmistatud oma edust. Ning Milanost see kõik algas: Room, Piacenza, Triest, Ivrea, Berliin, Pihkva jne, kodumaa linnadest kõnelemata, kus kõikjal esinesin ja kontserteerisin.

„Itaalias viibisin 2 aastat ühtejärge. Oleksin võinud sinna jäädagi, aga tervis ei lubanud. Põhjamaalastele sealne kliima ei sobi — tekivad piinavad kõhurikked, mis tingitud liigest veejoomisest sealse kuumuse tõttu. Kõik eestlased, kes pikemat aega Itaalias viibinud, tunnevad seda häda.

„Ah, palju osasid ma mõistan? Oi, raske arvutada. Mul on hea mälu, ja mis ma kord laval näen, see jääb igaveseks meelde. Olen palju kuulnud, näinud ja kaasa teinud ja sellepärast ma ei liialda, kui julgen kinnitada, et mõistan peast 79 ooperi osa ja 30 oratooriumi, lõpmatu hulk romansse peale selle. Aga kui mõelda, et olen juba 30 aastat oma alal töötanud, siis vist ei tundu need arvud nii imelikena.

„Jah, juba kolmkümmend aastat on sellest möödunud, mil lõpetasin konservatooriumi. Tahtsin juba oma tegevuse 25. aasta juubeli puhul „Estonia“ laval lavastada suurema ooperi, meelsasti „Cavaleria Rusticana“, sest öieti sellega ma alustasin laiemaulatuslikku lavakarjääri. Aga, näete, sellest ei tulnud midagi välja. Lükkasin siis juubeli pühitsemise edasi. Et las saab kolmkümmend aastat täis, et siis on ehk rohkem võimalusi. Neid võimalusi ei ole aga nüüdki. Ooperit lavastada ma ei saa ja pean

Arvi Moor

Aeg edenes.

Päike lähenes metsale. Antonius Vilepill hakkas puhastama saapaid. Kүүnevere seisis soode ja rabade taga. Sinna oli palju maad. Ja sinna tuli minna Vasikatku soo kaudu. Pole siis vaja karta Kristjan Naruskit, Karkjäaru sulast, kui lähed sealt.

Toredasti läikisid saapad. Otsegu peegel. Vaatas Sergius ja vaatas Antonius ise. Ei võinud öeldagi, et olid töösaapad.

HEINRICH HEINE

Proua Mure.

*Mu õnnepäikse kiirte all
parv sääski õitsus õhinal.
Hulk sõpru armastas mind veel
ja jagas vennalikul teel
mu maitsvast praest nii riismeid,
mu tukateidki viimseid.*

*Õnn läinud, kukkur tühjenend,
ei ükski sõber näita end,
on päiksehilgus vajund
ja sääsetantski hajund,
ja sõbrad nagu sääsed,
kaob õnn, siis nendest pääsed.*

*Mu voodi ääres talveõöl
kui talitaja Mure tööil,
Tal valge kuub, must mütsike,
nuuskutubak talle omane.
Toos nagiseb nii õudself,
eit noogutab nii haudself.*

*Näib mõikord, et tagasi
on tulnud õnn, ja kevadki
ja sõbrad sääskedega koos, —
siis — Jumal hoidku — naksab toos,
kaob seebimull, ja mina —
ma näen: eit nuuskab nina.*

Tõlkinud Jaan Kärner.

leppima kammermuusika õhtuga.

Kahju, et olen lavast eemale jäänud. Lohutust leian nüüd oma õpilastest. Juba üheksa noort, lootustandvat lauljat olen Tallinna konservatooriumi lauluklassist, mille juhataja ma olen, ellu saatnud.“

Soovime palju õnne lugupeetud juubilarile; kelle elus on olnud palju tööd ja keda ootab veel suurem töö — noorte järglaste kasvatamine.

H. P.

Kosjakäik

Olid nagu eile toodud laadalt, täiesti uued.

Sergius ütles:

„Peaksid, veli, kiitma mind, et ostsin hüva määrdel!“

Antonius vastas kiitvalt:

„No ostsid hüva määrdel, kindlasti. Just niisugune peab olema pühapäeva-määrdel. Näen, et tunned asja, sõber Sergius!“

Nühkis saabast kuivanud jänesekoivaga, nina lähedal.

Siis tõmbas selga uue kuue. Püksid jäid vanad, uusi polnud. Peaasi, kui oli uus kuub ja uue-nagemisega saapad. Püksid ei paista pimedas. Väljast tõi punase mooni, asetask selle nõõpauku, rinnale.

„Kas sobib nii, Sergius?“

Sobis.

Oli kui peigmees, õitsev ja nägus.

„Lähed nagu kosja, Antonius?“

„Ehk lähengi kosja, kes teab.“

„Oh-oh!“ Sergius naeris.

„Umh-ümh! Mis muud, kui kosja. On aeg!“ Antonius kinnitas.

„On aeg näh!“ Sergius tõendas.

„Ha-ha-ha!“ Naersid üheskoos.

Antonius torkas pussi säarikusse.

„Puss peab olema ligi, kui lähed kosja!“

„Puss peab olema ligi!“ kinnitas Sergius. „Ega või minna pussita, kui kardad Kristjan Naruskit.“

„Seda meest peab kartma,“ arvas Antonius. „Tunnen selle, lihunik, rusikaid!“

Nõnda läkski Antonius Vilepill, puss säarikus, üks lill käes, teine rinnal. Läkisaapad jalas. Läkis vaatama Kүүnevere Loviiset, seda siniste silmade ja valgete hammastega tüdrukut. Viib talle lille ja — südame.

Sergius seisis uktsel, käed sõlmes kõhul.

„Önn kaasa!“

„Aitäh! Küll läheb hästi.“

Ja Antonius Vilepill sammus üle nõmme, vilistas. Rind oli avar, vile kajas metsas. Kõrguses ujusid pilved nagu vormitud padjad. Ja päike oli vajunud loojakule. Siis ta kadus metsa, Antonius Vilepill, pea õieli ees, keha vimmas.

Hämarus.

Kaste, tihe nagu konnakude, hõljus Vesikatku soo peal. Pöösad kerkišid udust kui lõmastunud saod. Antonius kek-sis künkalt künkale. Rohi rebenes ja jäi peatuma säärikui-le. Kuu kerkis pikkamisi taevaservale.

„Kas peaks juba magama Küünevere Loviise?“ Vilepill küsis eneselt. Korjas künkalt joovikaid ja kallutas peost suhu. „Ei saa tüdruk magamavara, kui on lüpssta lehmad ja sööta sead,“ arvas ta. Astus aeglaselt edasi, nõrk vile huulil. Paremalt, taamal metsa, haukusid Karkjääru talu koerad. Küünevere teehakul kuivanud kask sirutas oksa kõrgele, ähvardades sellega nagu rusikaga. Varsti tulid metsatuka tagant nähtavale Küünevere hooned. Ait seisis kahe kase otsegu auvärava vahel. — Seal see Loviise magabki, rahulik ja õnnis nagu taevane ingel.

Vilepill kohendas riideid, seadis lille rinnal ja noppis kõrred säärikuilt. Siis lähenes aidale, küürus ja nägematu, pea õlanukkide vahel. Süda hüples nii, et rinnakorv vabises. Peatus nurga juures, kõrv seinaprao lähedal.

Kas on kuulda Loviise hingamist?

Kuulas, teine kõrv kaetud käega.

Ei olnud kuulda.

Eemal pikutas uus loomajoodu-küna, tema, meister Antonius, valmistatud. Samuti valendasid seal Sergiuse valmistatud kaevurakked. Ja seal, väraval, jättis ta eile, kui nad lõpetasid töö, Loviise jumalaga, öeldes:

„Luba, et tulen sind vaatama mõnikord!“

Loviise vastas:

„Eks sa tule!“ ja naeratas lubavalt.

Nüüd ta oligi kohal. Seisis siin ja küürutas vaatama aidaesikule. Punane õis värises sõrmede vahel. Kuid Loviise magas. Täiesti vaikne oli. Siin polnud isegi hiiri. Hea, et Küüneverel oli laisk peni. Kül-lap vedeles rehe all ega viitsinud tõsta ninagi tuule poole, et nuusutada. Polnud vajagi nuusutada. Tema, Antonius Vilepill oli omainimene.

Istus siis Antonius puunotile aidaesikus. Istub nagu omainimene. Polnud vaja karta kedagi. Ajaviiteks tegi öökulli häält ja vilistas, huuled toruli. Küll Loviise kuuleb, kui ta siin laseb vilet. Ja laskiski aiva vilet, esialgu tasem, pärastpoole kõvemini.

Vaikus.

Veel ei ärganud Loviise, avanud ust ega kutsunud sisse.

„Magab kui venelane!“ Antonius pomises. „Sihuke unekott, see Loviise. Oota!“

Otsis maast kivikese ja viskas vastu ust.

Kuulatas. Vaikne oli.

„Kuradima tüdruk!“ Antonius ärritus.

Koputas — kõigi nelja näkiga.

„Loviise, olen siin! Mina, meister Antonius!“

Siis kobistati.

Süda tagus ja Antonius ulatas väriseva käe lillega. Kui tuleb Loviise, saab lille.

Ent ei tulnud Loviise. Tuli Kristjan Narusk, Karkjääru sulane, pistis pea ukse vahele ja küsis:

„Kes siin kolistab, põrguline?“

Tema, Antonius Vilepill, künameister.

„Ah sina, Antonius Vilepill, künameister!“ sulane irvitas. „Tunnen sind künanärijat, ehee!“

Antonius lõdises hirmust. Lill langes käest. Uks löödi kinni, seinad rappusid ja Loviise naeris heatahtlikult.

„Kurat, ptü!“ Antonius sülitas.

Aidast hõikas Krisjan Narusk:

„Oota, vennas, kui saan püksid jalga, sikutan sul kõrvaudemed peast!“

Loviise helistas naeru.

Antonius tõmbas pussi säärikust. Keerutas seda peakohal ja raksatas aidauksesse.

„Tule, timukas!“

Keeras pussi, nii et killud lendasid.

„Tule!“

Uks avanes. Kristjan Narusk astus künnisele, rind paljas. Antonius eemaldus jookstes, puss tõstetud kõrgele.

„Argpüks, hä-hä-hä!“ sulane raius naerda, hõõrudes rusikaid vastamisi. „Jänku, säärane, ehee!“

Aiateibas rippusid Loviise pastlad, sinna unustatud.

Antonius peatus. Kõrvus kohises.

„Pole vaja sul, lital, past-laid!“

Lõi pussi pastlasse ja tõmbas pikuti. Puss lõikas nahka nagu pajukoort.

„Küll Kristjan Narusk teeb sulle uued pastlad!“

Jooksis ise üle karjamaa, hambad tangidena koos. Pastlad jäid rippuma otsegu rebenenud kapukad. Teel Antonius rebis lille rinnast ja surus kotsaga porri. — Ei saa kunagi uskuda naisi. Kui selged ja sinised silmad, pole igakord selge hing, — arvas.

Kuivanud kask teenurgal jõl-litas ja ähvardas rusikaga. Antonius kadus sülitades kastesse. Läks üle Vasikatku soo, känd rusikas.

Ja siis haugatas Küünevere laisk peni. Haugatas mitu korda.

Praegu

on veel võimalik saada
kõiki käesoleval aastal
ilmunud ajakirja

„ROMAANI“

numbreid „Romaani“
talituses, Tallinn, Ra-
taskaevu t. 9.

„Põhjala“ auvilistlased

Karl Hellat, Nikolai Leisman, Andronik Teraks, Aleksander Tombach (Kaljuvald).

Aastal 1884, ligi 15 aastat hiljem kui Eesti Üliõpilaste Selts, asutati Peterburis kümnekonna seal õppiva eestlase poolt „Sõbrade salgake“. Tollest päevast peale loetaksegi Põhjala vanust. Seltsi lipukirjaks võetakse töö isamaa kasuks. Süvendada vastastikkust sõprust, isamaalsust, eestimeelsust — sellised olid esialgsed sihid. Sümbolina tuleb tarvitusele sõrmus, mis jäänud sellena püsima kuni tänapäevani. Alul hoogsalt alatud tegevus vahel nõrgeneb, seltsi nimetatakse ümber, salkkond üliõpilasi lahkub ja a. 1913 nimetatakse selts „Põhjalaks“. Iseseisvuse alul kolib selts Tallinna, veidi aega on tal osakond Narvas. „Tar-

E. Ü. S. Põhjala juhatus.

Istuvad (vasakult): M. Gross — kirjat., A. Wassil — esimees, A. Lahe — abiesimees. Seisavad: M. Virkus — juh. liige, H. Üksti — laekur.

Pidupäevad üliõpilasperes

Üliõpilasselts „Põhjala“
50-aastane.

tusse asub „Põhjala“ alles 1920. aastal. Nüüd on siia koondunud mitte ainult Tartu akadeemilist peret, vaid asutati ka Tallinna Tehnikumi juurde koondis-osakond, mis aga tehnikumi likvideerudes pidi ka ise likvideeruma, kuna Tallinna jääb aga seltsi osakond.

Praegu kuulub „Põhjala“ perre 162 viistlast, kellest enamik on riigi- ja avalikus elus silmapaistval kohal. Nii on selts annud ülikooli õppejõude professoreid: A. Piip, J. Piiper, E. Saareste, O. Madisson, dotsentidest N. Kaasik, J. Nuut, terve rida assistente ja abiõppejõude, välisminister Seljamaa, riigisekretär Terras, tema abi Övel, ministriabid Laretei ja Allmann, direktorid Schipai, Rostfeldt, A. Kask, Reinhold, Jalajajas, Meerits, E. Dolf, K. Steinmann, F. Kogel, J. Lukk, J. Oja j. t., riigikohtunikud — T. Grünthal, A. Hellat, advokaadid Peet, Susi, Punga, Eek j. t., piiskop M. Leisman, linnanõunikud — R. Sinka, J. Treiman, sõjaringkonnakohtu esimees Kromel. Kunstiinimestest, kes võrsunud „Põhjalast“ tuleks märkida esijoones „Estonia“ lauljat Aleksander Arderi ning Narva muusikakooli õppejõudu Erich Jalajast.

Kaasvõitlejaid on seltsil 114, neist 89 tegevliiget ja 25 noorliiget. Seltsi esimees on August Vassil, abiesimees Adolf Lahe,

KOOSVIIBIMINE SELTSIS, OKTOOBRI 1934.

kirjatoimetaja Mart Gross-Haavisto, laekur Herman Üksti, sisetöimkonna juhataja Mihkel Virkus. Laiendatud juhatusse kuuluvad veel Valter Koppermann, Uno Tohvelman ja Valentin Laar.

Õppealaliselt koosseisult on „Põhjala“ vilistlaste hulgas ülekaalus juriste ning inseneride, kaasvõitlejaist aga enamuses majandusteadlased, juristid ja siis insenerid ning meedikud. Päritolult on enamus tallinnased.

Seltsi siseelus arendatakse hoogsalt liik-

mete kasvust, korraldatakse igal nädalal sunduslikke referaat-õhtuid, meeleolukaid nädalalõppe jne. Samal ajal harrastatakse ka sporti, eriti eelistades käsipalli. 3000 köiteline raamatukogu sisaldab hästi täieliku Baltika osa. Mälestusrohkeimaiks päeviks kujunevad aga suvised igaaastased suvipäevad, mida peetakse kodumaa kaunimates nurkades. „Põhjala“ deviisiks on: *Non scholae, sed vitae discimus.*

Juubelipäevad kujunesid seltsile ja Tartule suurimateks pidupäevadeks. Pealegi olid „Põhjala“ pidustused samal ajal kui korp! „Sakala“ juubel.

Juubeli puhul peetud pallil oli 428 külalist, neist ligi 200 Tallinnast, 9 sõpruslepinglast Soomest jne.

Naisvilistlased

Esimene rida: H. Mihkelson, H. Moorman, E. Susi, J. Steinman.

Teine rida: O. Talu, E. Sasberg, O. Verus, E. Antson.

Korp! Sakala 25-aastane

Korp! Sakala eestseisus.

Vasemalt paremale: subsenior A. Krudebrunn, senior Fr. Lepik, kirja-toimetaja K. Pikk.

„Põhjalaga“ ühel ajal pühitse Tartus oma 25. aastapäeva korp! Sakala. Sakala korporatsioon on tekkinud lahkulöömise kaudu Tartu eesti üliõpilaste koondisest, Eesti Üliõpilaste Seltsist, aastal 1908. Sel aastal 5. novembril peeti uue korpi I asutamiskoosolek vil! O. Rütli korteris 23 liikme osavõtul. Samal aastal novembris 18. otsutati võtta uue korpi nimeks Sakala ja värvideks sinine-violett-valge lipp. 1909 peeti 14. novembril esimene avamisaktus ja ball, millest loetaksegi praegu Sakala vanust. 1911. oktoobris sai vahepeal agaralt tegutsenud korp omale maja Veski

gemaid kaitsevaelasi kindral Soots, kolonelid Jakobson, Kohal, Saarsen, tuntud advokaadid O. Rütli, Artur Sirk, Th. Rõuk, K. Grau, K. Pikk, P. Telg, kolonel Kubbo, Tamberg, Jung, siis dr. Kirschenberg, Helsingi ülikooli professor Arno Cederberg, Turu ülikooli professor Kalle Väisälää, luuletaja Henrik Visnapuu, kunstiloolane Rasmus Kangro-Pool j. t.

Üldse on korp! Sakalas praegu 138 vilistlast, 39 buršvilistlast ja 116 kaasvõitlejat ning lihtliiget. Eestseisuses on praegu esimees Friedrich Lepik, abiesimees Albert Krudenbrunn, toimet. Karl Pikk.

Sakala Tartus viibivaid liikmeid 1934. a. sügisel.

tänaval. Korporatsiooni esimeheks põhimõtteks oli rahvuslus ning rahvameelsus, töötada ikka eesti rahva keskel ja eesti rahva kasuks. Nagu kõigis korporatsioonides pühendatakse ka siin palju tähelepanu eneseharimisele vaielusõhtute ja ettekannete õhtute kaudu. Selle man on sõlmitud hõimusuhteid Soomega. Sakalased on sõpruslepingus Helsingi ülikooli Hameosakonnaga.

Korp! Sakala perre kuulub palju teaduse, riigi ja avaliku elu tegelasi. Nii ülikooliõppejõududest prof. K. Ramul, prof. Schlossman, dr. Henrik Sepp, dr. Vasar, F. Puksov, dir. G. Ney, ministerkindral P. Lill, endised ministrid Juh. Sepp, Aug. Jürman, J. Holberg, kõr-

Hiline külaline

O. WANDECKER

(2. järg.)

Seni ilmunud sisu:

Insener Reinhardt, viibides Venemaalt puhkusreisil Berliinis, palutakse kaubanõunik Hoferi juurde õhtuks külla enne Venemaale tagasisõitu. Reinhardti ja proua Hoferi vahel on aga tekkinud väga lähedased suhted. Lahkudes hillisõhtul Hoferite perekonnast, saadab kaubanõunik ise külalise välja. Kuid külaline tuleb Hoferile teadmata tagasi kohtamisele pr. Hoferiga. Vara hommikul lahkub Reinhardt ja ruttab Venemaale sõitvale laevale, millisel algab samal päeval reisu Venemaale. Kuid sama päeva hommikul leiti ka kaubanõunik Hofer surnuna oma maja ees. Politsei asub energiliselt kurjategijat otsima. Vahepeal jõudis ins. Reinhard oma töökohale Novo-Tšeljabinskisse, kus leidis endise joonistaja asemel nägusa tütarlapse, Masha Leontjeva. Töö areneb endises suunas. Berliinis kestab edasi juurdlus Hoferi mõrva asjus. Pr. Hoferi majja asub elama tema mehe sugulane Frike. Viimane kahtlustab prouat mõrvast osavõtus.

„Näed sa!“ ta ütles vastiku naeratusega. „Teadsin ju kohe, et oled mõistlik...“ ja äkki, enne kui Liisa suutis aimata ta kavatsusi, mees oli ta oma käte vahele haaranud ja vastikusega naine tundis ta niiskeid huuli oma põsel, kaelal... sülelus oli valus... Liisa võttis kokku kogu jõu, nii tugevasti kui suutis, ta lõi vastikule mehele rusikahoobi kõhukoopasse.

Silmapiikselt mees laskis Liisa vabaks. Käed surutud valutavale kohale, ta vaarus tagasi. Nägu oli moonutatud vihast ja valust, suunurkadesse oli kogunud sülg.

„Ah nii...“ ta karjus meeletus vihas, „ah niisugune oled sa?! Kas sul pole jalutuskeppi käepärast, he?“

Liisa ei mõistnud kohe ta küsimust. Kartis vaid uut rünnakut ning valmistus sellele vastu.

„Ei?“ karjus Frike metsikult. „Kas sa ei kutsuks oma armukese, et ta aitaks sind?! Või arvad, et ma ei tea, kuidas tapeti Hofer?“ Mees naeris toorelt, pilkavalt. „Terve linn teab, kes oli mõrva sepitseja. Kas usud seda?... Oled nii kindel, et teid ei tabata — sind ja su armukest, keda ässitasid mõrvale?!... Kas arvad, et mina ja kogu linn ei tea, et Hofer, too vana narr, polnudki enam mees, he? Et abiellusid temaga vaid raha pärast...“ Mees raputas ähvardavalt rusikaid. „Oota sa, seda ma sulle ei kingi — sa mõtled veel minu peale!“

Liisa seisis tardunult. Jäine ehmatus voolas südamesse. Pärani silmi ta vaatas Frikele. Mis ta oli öelnud? Mis ta mõtles sellega, kui ütles, et teati, kes oli mõrva sepitseja? Tema ja ta armuke... armuke. See ei võinud ometi tõi olla... Ernst Reinhardt... kas teati siis midagi Ernst Reinhardtist?... Ja mis Frike oli veel öelnud... tema ja kogu linn teadis, et Hofer... Hofer polnud üldse enam mees... tunti siis ta saladust? Tähenab, teati kõike, teati ka sellest piinavast, häbistavast abielust, mis polnud abielu, vaid otsatu kannatus Hoferi armukadeduse ja hirmu all, et keegi võis röövida talt noore naise, kelle oli ostanud nagu eseme, hoolimata sellest, et köitis noore, õitseva inimese enese külge.

Teadmine, et tunti ta hoolikalt varjatud, häbistavat saladust, tabas Liisat rusikahoobina. Kogu ruum keerles ta silme ees, igast nurgast arvas kuulvat Frike alatut naeru. Häbipuna tõusis ta palgeisse, nagu seisaks ta alasti mehe himurate pilkude ees.

Nüüd Liisa mõistis mõndagi, mis talle seni jäänud selgusetuks. Mõistis nooremate külaliste kahemõttelisi vihjeid ja tähendusi, mis ei püüdnud peita oma mõtet. Liisa oli alati arvanud, et Hoferi enese vaba käitumine julgustas ka külalisi. Nüüd alles ta mõistis nende märkuste õiget põhjust.

Naine oli peitnud oma näo kätesse ja seisis liikumatult, nagu patukahetseja. Patukahetseja? Ei, ta polnud milleski süüdi! Ent tundis ja teadis ka, et inimestel väljas poleks vähematki kaastunnet temaga.

„Vaiki!“ ta sosistas Frikele. „Vaiki!...“ Pilkava kahjurõõmuga Frike oli näinud kohkumist ning oli oodanud, et naine end püüab kaitsta ning uuesti püüab kõrvale põigelda ta soovi eest, milleks Frike tundis enesel pea-aegu õiguse olevat. Muutus, mis sündinud Liisaga, hämmastas teda. Jah, koguni kainestas teda.

Tahtmatult Frike taganes mõne sammu. See oli... see oli... Ta joobnud aju püüdis asjatult leida tabava sõna.

Nagu halvatult ta seisis keset tuba, kui Liisa aeglaselt pöördus ja väsinul, lohiseval sammul ukse juurde sammus ja väljus.

Frike, kelle veiniaurudest ähmane aju ikka veel ei suutnud tabada selget mõtet, jõllitas talle järgi.

See oli ju suurepärane!

Ta ei leidnud sellele sobivamat sõna.

*

Mõte, et ta vahekord Ernst Reinhardtiga oli saanud teatavaks ja Ernsti kahtlustati Hoferi tapmises — Frike inetud sõnad ei jätnud selleks mingit kahtlust — ei andnud Liisale rahu. Suurte, ärritatud sammudega ta käis omas toas edasi tagasi, seisatas vahetevahel, tõstes käed kui palves taeva poole.

Ta pidi päästma Ernst Reinhardti iga hinna eest. Pidi vaid leidma mingi pääsetee.

Liisa oli unustanud sootuks, et Frike ka teda oli kahtlustanud mõrva õhutamises. Mõtles vaid Ernstile ja murdis pead, kuis teda aidata. Ei, Ernst Reinhardt polnud mõrvar! See oli alatu vale!

Mõttekäik sattus uuesti ummikusse. Kui ta ometi jõuaks selgusele! Kuid ei, see polnudki tähtis praegusel hetkel. Ernst Reinhardt oli hädaohus — kõik muu oli tähtsusetu! Pidi hoiatama meest.

Hoiatada. Jah. Aga kuidas? Saata telegramm? Võimatu! Pidi kirjutama talle kirja. Ettevaatlikult teatama talle hädaohust, milles ta viibis.

Sundides end rahule, Liisa istus kirjutuslaua juurde. Võttis paberi ja ümbriku. Omas ärrituses ta ei märganudki, et paber ja ümbrik kandsid ta nimetähti L. H.

Kirjutanud paar rida, Liisa rebis kirja tükkideks ja heitis ta paberikorvi.

Tõusis ning suitsetas sigareti. Najatas aknalauale ja vaatas öisesse parki. Raamatukogu aknad olid veel valgustatud. Frike oli ärkvel. Võib olla ta jatkas joomingut.

Rahulikuna ta istus uuesti kirjutuslaua taha ja kirjutas kiirelt mõnerealise kirja, mis pidi selgitama Ernstile ähvardavat hädaohtu. Ainustki sõna Liisa kahtlustest. Tahtmatult aga valas kirjasse oma ülevoolavat armastust ja ügatsust.

Hiljem kirja läbi lugedes ta tundis seda isegi. Kuid lühikese kõhklemise järgi libistas kirja ümbrikusse. Õnneks tal oli veel kirjamärke kodus.

Heitis siis pilgu käekellale. Puudus kümme minutit keskööst. Täpselt kell 12 tühjendati kirjakest. Kiirelt Liisa riietus halli vihmamantlisse, asetas pähe pehme, laiaäärelise viltkübara, mis varjas ta näo. Kübar ja mantel olid päritud Liisa neiupõlvest. Hofer ei sallinud, et Liisa neid kandis.

Vaikselt Liisa hiilis pimedast trepist alla, möödus kikivarbail raamatukogu uksest, mille praost paistis valgust ja sulges tasa ja ettevaatlikult majaukse oma järele.

Avas väikese jalgvärava, millest Hofer too-kord oma külalisega tänavale astus. Tahtmatult Liisa seisatas kohal, kust leiti Hoferi laip. Süda tuksus meeletult. Külm värin läbistas ta keha, kui sammus edasi.

Kirjakest polnud kaugel. Liisa sammus aeglaselt, käed peidetult mantli taskuisse ja nau-

tis mahedat suveööd. Mida kaugemale jõudis suvilast, seda kergemaks muutus süda. Nii ta oli sageli läbi öiste Frankfurti tänavate sammunud, vabana ja rõõmsana. Samas mantlis ja kübaras. Vabana ja iseseisvana. Ja nüüd? Kas ta polnud ka nüüd vaba ja iseseisev?

Liisa kiirendas samme.

Jah, kas ta ei olnud vaba? Ja Ernst? Ernst pidi põgenema, Liisa ootaks kaks, kolm kuud, siis nad kohtaksid kuskil välismaal, et alata uut elu...

Liisa oli kirjakest juurde jõudnud. Ta võttis kirja taskust ning lükkas ta kasti praosse. Kiri peatas hetkeks — Liisa andis talle rõõmsa, peaaegu ülimeeliku tõuke ja kiri langes kolksatades kasti.

Aeglaselt Liisa sammus koju poole.

Ta ei näinud meest, kes teisel tänavapoolel seiras teda, hoides end hoolikalt puude varjus. Ta ei näinud ka, et mees seisatas — Liisa Hoferi kojumine ei näinud teda huvitavat — ja kiire pilgu oma käekellale heitis. Siis ta noogutas rahulolles pead, sammus üle tänavana ning jäi kirjakest lähedusse seisma.

Ametnik, kes tühjendas kirjakesti, pidi iga hetk saabuma.

*

Järgmisel hommikul toaneitsi Maria üllatas Liisat rõõmsa uudisega: Hoferi õpoeeg Albert Frike oli hommikul kell kaheksa oma inetu kohvriga ära sõitnud.

„Viimaks ometi!“ ohkas Liisa kergendatult ega mõelnud enam temale.

8.

Ernst Reinhardt polnud vaimustatud muudatusest, mis toimunud ta büroos. Ta hindas väga Feodorit, lõbusat, lahtise mõistusega ukrainlast, kelle usinus ja asjatundlikkus võimaldasid kiire töö tempo. Nüüd aga Feodor oli läinud ja tema asemel istus tumedasilmaline Masha, kellest mees ei teadnud, kas ta suutis poolegi Feodori päevatöö normist täita. Hirmuga Reinhardt mõtles tagasi päevadele, mil Feodori kerge haigestumine oli sundinud teda palkama ajutise abijõu, noore, Moskva tehnikauilikooli haridusega noormehe, kelle saatus ja oskamatus oli viinud Reinhardti mee-leheitele.

Klinger ja Brett, kellele ta lõunatunnil rääkis oma kahtlustest Masha töövõime kohta, ei mõistnud teda. Reinhardti äraolekul nad olid töötanud koos Masha Leontjevaga ning olid temast vaimustatud.

„Tema tööst või Mashast enesest?“ küsis Reinhardt pilkavalt.

Mõlemad insenerid olid hämmastunud.

„Ma ei mõista sind!“ urises Brett. „Saatus toob sulle büroosse sellise veetleva, vaimustava, hurmava neiu ja sina kaalutled ja murrad pead kas tüdruk ka õieti arvestada ja joonesta-

da mõistab. Noh, ja kuigi ta seda ei mõista, siis...“

„Siis?“

Brett vaatas Reinhardti avasui. Kõhn Klinger, kitsa poisiliku näo ja silmadega, pani käe Reinhardti käsivarrele.

„Jäta ta rahule,“ sõnas ta Brettile. „Küllap tal on omad põhjused, miks ei suuda vaimustada Mashast nii kui meie.“

Ernst naeris. „Põhjused? Mis tahad sellega öelda?“

„Noh,“ Klinger keerutas oma sigaretti näpude vahel, „sa käisid Berliins. Võib olla sul oli seal elamus...“

„Lollus!“ hüüdis Reinhardt ägedalt. Ta ei suutnud aga takistada, et veri tungis reetlikult näkku. „Mis on sellel ühist minu kaalutlus-tega Masha töövõime suhtes? — Ilus nägu büroos — selle vastu pole ju kellelgi midagi. Aga — miks vallandati Feodor?“

„Brett kehitab õlgu. „Küsid meilt liig palju. Ühel päeval ta oli kadunud. Jäljetult. Küsisin Tartarovilt, see andis mõista, et ei teadvat seda isegi —“

„Ja Masha? Mis ajast on ta siin? Ja eile õhtul te ei rääkinud midagi mulle Mashast.“

Mõlemad insenerid pahvatasid naerma.

„Tahtsime sind üllatada!“ ütles Klinger. Brett katkestas teda. „Tahtsime näha, millise näo teed, leides Feodori asemel büroost hurmava neiu!“

*

Juba järgmisel päeval Reinhardt võis veenduda, et oli alahinnanud Masha töövõimet. Masha Leontjeva ei osutunud mitte ainult usinaks, vaid ka targaks ja osavaks kaastööliseks. Ta tehnilised arvestused olid veatud, joonised täiuslikud ja laitmatud.

Nii lõbus ja ülemeelelik, kui Ernst Reinhardt oli eraelus, nii tõsine ja asjalik oli ta töö juures. Mees märkas heameelega, et ta uus kaastööline austas ta tööindu. Masha oli vaikne ja asjalik, ei kõnelenud töö juures ainultki üleliigset sõna ega teinud vähematki katset oma rahulikku, tagasihoidlikku lahkust suurendada naiseliku edvistamiseni.

Mees oli tänulik talle selle eest; teisest küljest aga Masha tagasihoidlikkus suurendas Reinhardti huvi neiu vastu. Ta mõtted viibisid sageli Masha juures, vaatles vargsi neiu liigutusi, pea hoidu, ta kaunist kõnnakut ning pidi uuesti enesele tunnistama, et ta ei jäänud täiesti külmaks oma kaastöölise võludele. Armastus Liisa Hoferi vastu, mida kandis südames, polnud sellele takistuseks. Otse vastu-pidi. Masha Leontjeva pehme, mahe hää, ta suured mõistatuslikud silmad meenutasid mehele alati Liisa Hoferit. Peale kaheksatunnist tööpäeva, kui Masha oli lahkunud, Ernst Reinhardt jäi sageli istuma kirjutuslaua juurde, valus, piinav igatsus Liisa järgi hinges.

Tundis võitmatut tungi püsti hüpata ning esimese rongiga Berliini kihutada, Liisa juurde.

Selle meeletu loomuliku järeldusena ta mõtted tegelesid ikka enam Masha Leontjevaga. Kaheksa päeva jooksul, mil viibis Novo-Tšeljabinskis, neiu oli saanud talle tarviliks. Kui venelanna ühel hommikul tunni võrra hilines ja kella 8 asemel alles kell 9 büroosse tuli, Ernst seisis kogu aja oodates akna juures, vaadates tänavale, mille õine äikesevihm muutnud porijõeks.

Kui Masha viimaks büroosse jõudis, Reinhardt kortsutas kulme ning tegi terava märkuse. Tõeliselt ta pahameel oli sihitud rohkem enese kui Masha vastu. Siiski vihastas teda ükskõiksus, millega neiu võttis vastu ta märkuse. Sõnagi lausumata neiu oli istunud oma laua taha ja alustanud tööd.

Samal õhtul — see oli viiepäevase töönädala viimane päev ja järgmine oli vaba päev — Ernst püüdis Mashat ärilise läbirääkimise ettekäändel pisut kauemini büroos kinni pidada. Viis, kuidas venelanna reageeris sellele lähemiskatsele jättis lahtiseks küsimuse, kas neiu oli mõistnud Ernsti kavatsust.

„Kas te ei võtaks istet, armuline preili?“ küsis Ernst Reinhardt saksa keeles.

Masha istus, võttis tänades pakutud sigareti. Kuna neiu pilk oli mõtlikult pöördunud maha, Ernstil oli võimalus vaadelda teda ärhelepanelikult.

„Vabandage, armuline preili,“ algas ta, „... kuid lubage, et asetan teile ühe küsimuse. Erinete tuntavalt inimestest, keda olen Venemaal tundma õppinud, seepärast on mu uudis, himu ehk andestatav. Kas olete kommunist?“

See küsimus ei näinud Mashat põrnugi üllatavat. „Jah!“ ta vastas rahulikult. „Miks ma ei peaks seda olema?“

Ernst Reinhardt raputas pead. „Teie olek, välimus, kombed ei sobi massi, kollektiivi mõistega... Kas tohin asetada veel ühe küsimuse?“

„Palun!“ Masha ei kaotanud hetkekski oma tagasihoidlikkust.

„Kas olete üles kasvanud samas ilmavaates, mida praegu tõeks peate?“

Neiu naeris. „Muidugi mitte! Mu isa oli tsaariaegne kindral vürst Boris Viktorovits Kovalievsky.“

Reinhardt oli üllatatud. „Ja teie isa on ta surnud?“ ta küsis tasa.

Neiu naeris pilkavalt. „Ei! Ta pages õigel ajal Leningradist. Kuuldavasti ta viibis Pariisis ning olevat seal ühe kuulsama moesalongi juhataja.“ Neiu oli tõusnud viimaste sõnade juures. „Vabandage härra insener, te lubate, et lahkun nüüd?“ ta küsis külmalt.

Ka Reinhardt oli püsti tõusnud. Äkilise tunde mõjul ta ulatas venelannale oma mõlemad käed.

Sügavais mõtteis Reinhardt seisis büroo akna juures ning vaatas järgi Mashale, kuis see energiliste, kiirete sammudega hüppas üle porilompide. Milleks oli alanud kõnelust Mashaga? Et jälle kord kuulda noorte kommunistide usutunnistust? Kindlasti mitte! Oli tahtnud Mashat paluda juua klaasi teed koos temaga. Milleks? Flirt! Väike seiklus? Ei. Kas ta oli tahtnud petta Liisat? Ei, ei iialgi! Kuid imeilus oleks olnud veeta õhtu Mashaga, tunda teda enese läheduses ning sealjuures unistada Liisast, mõelda, kui ilus oleks, kui Liisa viibiks ta juures... hoida Masha käsi oma kätes.

Võib olla ta oleks suudelnud neid valgeid, kitsaid käsi ning seejuures tundnud valusat, igatsevat armastust Liisa Hoferi vastu.

Järgmisel vabal päeval Reinhardt laenas komissar Tartarovilt auto, mida see ka lahkest lubas ning sõitis Odessasse. Aeglaselt ta juhtis auto läbi päikesepaisteliste tänavate, peatas sadamas, vaatles laevade laadimist ja ärasõitu.

Lõunasöögi ajaks ta siirdus oma kaasmaalase ja sõbra Friedrich Strobl juurde, kes elas vanal Talli tänaval. Ehkki professor Strobl oli Odessa ülikooli õppejõuks, ta elutses kahes viletsas katusekambris härrastemajas, mis varemalt kuulunud temale. Viletsad, madalad toad olid tulvil imelisi mööbleid, jäänuseid endisest hiilgeajast. Professor Strobl oli elanud Odessas juba üle kahekümne aasta. Isegi sõja ajal ta jäeti oma kohale ega puudutatud ta varandust. Ka Nõukogude valitsus oli ta peale Lõuna-Vene vasturevolutsiooni sumbutamise järele omale kohale tagasi kutsunud. Ta maja võõrandati, talle jäeti kaks katusekambrit, mida varem kasutati kolikambriks.

Reinhardti tупpa astudes Strobl oli kummardunud raamatute üle. Reinhardt ehmus, nähes oma sõbra nägu. See oli muutunud veel kahvatumaks, haiglasemaks, kui teda viimati oli näinud. Sõbrad surusid soojalt teineteise kätt. Kurvameelne naeratus targal, kõhnal õpetlasnäol, Strobl vaatles oma noort sõpra.

„Oled hästi kosunud!“ ta sõnas rahuldatuslikult. „Õhuvahetus mõjus sulle nähtavast hästi!“

Ernst Reinhardt noogutas kohmetult. Vaadates oma sõbra haiglast, kahvatut nägu, Reinhardt tundis peaaegu häbi oma tervest välimusest. Professor Strobl oli kuuekümne aastane, kuid näis palju vanem. Nägu, mille kahvatust suurendas veelgi tume habe, oli kaetud luge-matuist kortsubdest. Kaks sügavat kurdu jook-sid nina juurest alla suu juurde. Vaid silmad olid säravad, värsked ja noored selles näos. Vaadeldes teda praegu, ei võinud kujutella, et sama mees veel mõne aasta eest oli korraldanud hiilgavaid balle ja vastuvõtte oma majas. Võimatu oli kujutella, et selle mehe riietus

kes kandis praegu kulunud, luitunud, liig laia ülikonda, oli kord mõõduandev tsaristlikus vene seltskonnas, kui see kevadel või sügisel asus elama oma luksuslikesse paleedesse ja lossidesse, mis särava, valge ribana palistasid Musta mere randa Odessas.

Ernst Reinhardt oli annud oma paki toiduainetega — riisi, tee, veini ja lihaga, mida tema, kui välismaalane sai osta märksa odavamalt kui Strobl, Stroblile vanale teenijale. Nüüd mõlemad sõbrad istusid teineteise vastas ja ootasid „dinneed“, nagu Strobl seda lihtsat lõunasööki naljatades nimetas.

„Jutusta mulle Saksamaast!“ palus Strobl.

Ernst jutustas. Akki ta katkestas oma jutustuse. „Vabanda... üks küsimus. Olen seda sinult sageli küsinud, kuid ikka oled jäänud mulle vastuse võlgu. Sa küsid Saksamaa elust, huvitud Lääne-Euroopast. Miks sa ei pöördunud tagasi Saksamaale, nagu tuhandet sinu kaasmaalast, kui puhkes revolutsioon?“

Strobl imes mõtlikult sigaretti: „Õige!“ ta vastas siis. „Mõistan, et minu siiajäamine tundub sulle mõistatusena. Sa ei mõista, miks ma Nõukogude sissemarssides esimese laevaga Stambuli või Konstanzasse ei püüdnud pageda. Võimalusi selleks oleks leidunud.“

Sigaretit oli lõpul. Ta vajutas selle tuha-toosi.

„Ma ei saanud,“ ta kordas. „See tundub sulle ehk sentimentaalne — armastan inimesi. Varemalt, siis olid need noored Vene ohvitserid, üliõpilased, mõisaomanikkude pojad, kellele kuulus mu poolehoid ja sõprus. Suurepäraseid inimesed... meie nimetaksime neid võib olla lihtsameelseiks. Kui nad jõid, laulsid või armastasid — kõiges avaldus vene hing, vene loomupära. Pidi nägema ja mõistma nende suurt joont, kui nad ühel õhtul tuhat, kümnetuhat rubla välja andsid kutsarile, või mustlasele, kes mängis nende lemmiklaulu, andsid vürstliku jootraha. Kuis nad võisid uppuda alkoholi uima, armastusse, kurvameelsusse — neid pidi armastama. Need poisid olid ausad ja suurmeelsed, kui jõid enese laua alla, ausad, kui purjus päi peksid oma teenrit, et järgmisel hommikul talle kinkida kõik, mis ta soovis. Vähe kultuuri võib olla, kuid veel vähem valet, väiklust ja ihnsust. Sa oleksid pidanud kuulma pilkenaueru, mida naeris kogu Odessa, kui üks külaskäigul viibiv Prantsuse kindralstaabi ohvitser joomapeol ühelt vene seltsimehelt küsis, kui palju jootraha antavat tavaliselt Venes kelnereile ja — kui talle ei vastatud — oma pliitsi võttis ning täpselt välja arvestas 10% oma arvest!...“

„See oli varem!“ katkestas Ernst Reinhardt Stroblit.

„Jah. Varem. Ja nüüd? Mul pole mingit põhjust laulda kiidulaule Nõukogude valitsusele. Nad panid mind ükskord kaheksaks päe-

Major A. Rehtlane.

50-a. juubilare

24. novembril s. a. sai 50-aastaseks major Ants Rehtlane, kaitsevägede staabist. Juubilar on pärit Vändrast. Teeninud õpetajana Kõpu kihelkonnakoolis 1904./1905. a. 1907. a. lõpetas lipnikekooli ja astus lipnikuna maailmasõtta. Eesti kaitsevägele astus juubilar 1918. a., kus teeninud mitmel kohal kuni tänaseni ja on tuntud kohusetruu ja tüseda töömehena.

Kv.-am. Ernst Neiland

pühitseb 2. detsembril s. a. oma 50-a. sünnipäeva.

Juubilar sündis Võrus. Omandas üldhariduse Võru linnakoolis ja Tartus õpetaja kutse. Töötanud Võrus ja Venemaal kantslei- ja kontoriametnikuna. Teeninud Vene sõjaväes ja 1919. a. alates Eesti kaitseväes.

Kv.-am. E. Neiland.

Praegu teenistuses 3. üksikus jalaväe pataljonis.

Juubilar on püsiva tööga ja seltsimeheliku vastutulekuga võitnud laialdase lugupidamise.

vaks pokri. Kommunistliku partei noored üliõpilased olid need, kes demonstratiivselt nõudsid mu vabastamist ja selle ka saavutasid. Nüüd see noorsugu käib minu loenguil püha usinusega, mille andnud neile uus paleus.

Mitte kommunism ei hoia mind, mitte rahvakomissarid, ei, noored inimesed ülikooli saalis, nende vaimustusest säravad silmad ja noorustuli, ohvrimeelsus, kuis nad kõigi hädade ja puuduste kiuste ei unusta oma suurt aadet. Armastan neid, Ernst, ja seepärast jään Venemaale!

Pikk vaikus järgnes Strobl'i sõnadele. Mõlemad mehed mõlgutasid oma mõtteid.

Siis nad vahetasid kõneainet. Ernst Reinhardt pidi jutustama oma tööst Novo-Tšeljabinskis. Sealjuures talle meenus Masha Leontjeva ning ta jutustas Strobl'ile muudatusest oma büroos. See teade näis Strobl'it ehmatavat.

„Mis on?“ naeris Ernst. „Kas kardad, et armun tüdrukusse?“

Strobl jäi tõsiseks. Ta raputas pead. „Ei, seda mitte. Kuid sinu juttu kuulates imelik tunne tärkas mu hinge. Kas sa tead midagi lähemat tolle venelanna teenistusse määramise kohta?“

Ernst raputas pead. „Sa ei arva ometi...?“

„Kas sa pole tulnud iial mõttele, et oled salajase valve all?“

„Ei!“ tunnistas Reinhardt. „Tartarov on mõistlik mees, ma ei usu temast sellaseid vempe.“

„Tartarov pole siin mõõduandev. Soovitan sulle olla äärmiselt ettevaatlik oma väljendustes. Parem karta kui kahjatseda!“

Reinhardt pidi tahtmatult mõtlema oma kõnelusele Masha Leontjevaga. Ernst Reinhardt tõrjus eemale selle mõtte. Strobl oli liig umbusklik.

„Lollus!“ ta naeris. „Ma pole kellelegi saalanud, et pole Lenini jünger. Miks peaks nüüd, aasta pärast, tuldama mõttele, et olen saboteerija?“

9.

Kohtu-uuriija Troll, kellele kriminaalpolitsei üle andnud kaubanõunik Hoferi mõrva uurimismaterjali, trummeldas närviliselt pliiatsiga kirjutuslauale. Silmad mustade sarvprillide tagant peatusid luuravalt Liisa Hoferi näol, kes kahvatuna kuid rahulikuna istus uuriija ees.

Trolli käitumine ehmatas Liisat. Uuriija hääled kõlas karmilt ja teravalt, kui asetas küsimusi. Ta pikk, kõhn kuju oli riidetatud ülikonda, mis oma tekkimismomendist saadik polnud tundnud triikrauda.

Troll oli kahtlematult tark ja õiglane uuriija. Kuid ta ei saanud sinna parata, et muutus kurjaks ja vaenlikuks, kui tegu oli inimesega, kellest võis oletada, et nad juba lapsena olid kandnud korralikke, hästi istuvaid riideid, kuna ta vaeste eksijate vastu, kes häda sunnil saanud kurjategijaks, oli sageli üllatavalt kaastundlik.

Naistele Troll oli halastamatuks vastaseks. Sellelegi annab seletust Trolli eraelu. 52-aastasena Troll abiellus noore neiuga kodukülalt. Pooleaastase abielu järgi naine pettis teda ning põgenes lõpuks oma armsamaga. „Palun, proua Hofer, jutustage mulle nüüd

veelkord viimase õhtu sündmuskäiku!“ ta ütles karmilt, visates pliiatsi lauale. „Aga täpsalt, palun. Juhin teie tähelepanu asjaolule, et teie tunnistus protokollitakse ja et peate seda tunnistust tarbekorral vandega kinnitama. Nii siis — palun!“

Liisa abitu pilk peatus kirjutajal, kes igavledes vaatles oma kirjutusblokki.

„Ma ei tea, mis ma peaksin jutustama,“ algas Liisa arglikult.

„No, lubage!“ katkestas teda Troll. „Kas teile ei tundu imelikuna, et Hofer laetud revolvriga läks välja jalutama? Kas teil selle asjaolu kohta pole tekkinud mingit mõtet või arvamus? Midagi rasket, ähvardavat pidi riputama õhus, kui nii võib öelda. Kuidas möödus õhtu? Rääkige ometi.“

„Mu mees tuli koju nagu tavaliselt, kella kuue paiku,“ jutustas Liisa katkendliselt. „Ta läks oma töötuppa...“

„Pidage... täpselt!“ kurjustas uurija. Mis tähendab: ta tuli? Kas ta tuli jalgsi või kuidas? Autojuht oli haige, nagu kuulsin.“

„Mu mees kasutas autojuhi haiguse ajal taksiautot.“

„Hüva! Miks te seda kohe ei öelnud? Ja edasi. Kas ta tuli üksi või tõi kaasa külatise?“

„Ei... ta tuli üksi. Hiljem, kella 9 ajal jõime teed. Teenijal ja toaneitsil oli vaba päev.“

„Imelik... palun edasi!“

„Nii et katsin ise laua...“

„Edasi... edasi!“ hüüdis uurija kärsitult. „Millest kõnelesite söögi ajal? Teie ei istunud ometi tummalt teineteise vastas lauas?“

Liisa vaikis.

„Noh, palun!“ kiirustas Troll.

„Ma ei suuda meelde tuletada üksikasju. Mäletan vaid, et mu mees hiljem veelkord oma tuppa läks, et läbi vaadata mingit aruannet eelseisvaks peakoosolekuks. Tagasi tulles ta teatas, et oli saatnud toatüdruku magama. Ta oli vahepeal koju tulnud.“

„Ilus. Ja edasi?“

„Siis...“ Liisa kõhkles. „Jah... ta jõi veinim. Palusin teda loobuda sellest ja mõelda oma haigusele. Tal oli nimelt soontelupjumine. Selle peale ta naeris vaid.“

„Edasi, edasi! Ta naeris. Ilus. Ja siis? Millega seletate, et teie mees nii hilja õhtul sõrduis tänavale... kas te ei tea seda? Ta pidi ometi kuidagi seletama oma käitumist.“

„Ei. Ma ei teadnudki sellest. Soovisin talte head ööd ja läksin üles oma tuppa, et magama heita.“

„Nii. Ja teie ei märganudki, et Hofer ei läinud oma magamistuppa?“

„Ei. Mu mehe magamistuba asub maja teisel küljel. Ma ei kuulnud, millal ta oma tuppa läks.“

„Hea. Ja teie? Kas uinusite kohe magama?“

Trolli terav pilk nägi Liisa punastamist.

„Jah!“ vastas naine tasa.

Uurija sammus ärritatult mööda tuba ning jäi siis äkki Liisa ette seisma.

„Millega seletate asjaolu, et lamp teie magamistoas põles varahommikuni?“

Liisa ehmatas. Suure vaevaga suutis end koguda.

„Nähtavasti olin selle põlema unustanud,“ ta vastas tasa ning langetas pea Trolli uuri-va pilgu all. Uurija naeratas pilkavalt. „Kas te siis hommikul ärgates ei märganud, et olite lambi põlema unustanud?“

„Ei... siiski... ma ei mäleta enam!“

„Nii. Ilus! Kas see on kõik, mis teate mulle jutustada?“

„Jah!“

„Ahaa! Ja... teie ei tea kedagi kahtlustada oma mehe tapmises?“ Troll rõhutas iga sõna oma küsimuses.

Liisa raputas pead.

Uurija näis rahuldatud.

„Kas jõudsite kõik üles märkida!“ ta küsis, pöördudes kirjutaja poole.

„Jah, härra kohtu-uurija.“

„Ilus. Nüüd oleks veel üks küsimus lahendada.“ Troll pöördus jälle Liisa poole. Ta oli vahepeal sorinud oma paberites ja hoidis nüüd käes kirja, mille paber näis Liisale tuttavana. Sõnatult Troll lähendas käe kirjaga Liisale nii, et Liisa võis lugeda kirja. Liisa hüppas ehmunult jalule. Süda ähvardas jääda seisma, kogu ümbrus muutus mustaks silme ees. See oli Liisa hoiatuskiri Ernst Reinhardtile!

„Kas tunnistate, et olete kirjutanud selle kirja?“ küsis Troll lõikavalt.

Liisa vaikis.

Troll asetas kirja hoolikalt tagasi aktide hulka. „Nagu soovite!“ ta ütles hammustavalt. „Ma ei pruugi vist öelda, et see kiri ja teie tunnistused on kahtlased ülimal määral. Oigusepoolest peaksin teid kohe vangistama. Ma ei tee seda, kuid ärge unustage, et olete politseivalve all. Vähemalgi põgenemiskatsel lasen teid vangistada. Nüüd võite minna! Head aega!“

Kui üks oli sulgunud Liisa järgi, Troll noogutas mõttes pead.

„Meier,“ ta pöördus siis kirjutaja poole.

„Andke mulle protokoll tolle vastiku mehe tunnistusest — kuis oligi ta nimi? Õige: Frike! Käitus, kui oleks ta Sherlock Holmes. Kuid tal näib olevat õigus oma kahtluste ja „tõendustega“. Vastik vend!“

Veel samal päeval Saksa välisministeerium läkitas pika, üksikasjalise telegrammi oma diplomaatilisele esindajale Moskvas, peale seda

kui Reinhardti vennanaise ülekuulamine veelgi oli suurendanud kahtlust Ernst Reinhardti vastu.

Kuigi Annemarie püüdis oma tunnistust teha võimalikult ettevaatlikumalt, ta ei suutnud ometi salata, et Ernst ise oma kahenädalalisel Berliinis viibimisel sageli oli rääkinud oma külaskäikudest Hoferi suvilas. Halba aimamata jutustas Annemarie, et Ernst ka viimasele ööl viibinud Hoferite juures.

„Ja millal tuli teie mehevend koju sel viimasele ööl?“ küsis Troll tungivalt.

„Seda ma ei tea!“ tunnistas Annemarie.

„Mis see tähendab? Millal heitsite ise magama?“

„Umbes kella kaheteistkümne paiku.“

„Ihus. Siis teie mehevend polnud veel tagasi?“

„Ei.“

„Ja teie ei kuulnud teda ka hiljem tagasi tulevat?“

„Siiski. Kuid ma ei vaadanud kella.“

„Kas teil pole aimu, millal see umbes võis olla?“

„See oli varahommikul,“ tunnistas Annemarie kõheldes.

„Ahaa! Ja nüüd veel üks küsimus. Kas teie mehevend kunagi ei rääkinud midagi oma šeffist. Nagu jutustasite, elasite oma mehevonnaga väga sõbralikus vahekorras, tundsite end teatud määral ta emana, eks? Nii siis võib oletada, et ta jutustas teile vahetevahel ka oma isiklikke elamusi. Nii siis — palun.“

Annemarie vaikus.

„Teie ei tohi midagi salata!“ käratas uurija. „Ehk olgu siis, kui keeldute tunnistamast. Millisesse seisukorda te end sellega asetate, on teil eneselt selge? Nii siis... palun rääkige!“

Annemarie kõhkles ikka veel. Süda klopis nii tugevasti, et suutis vaevalt kõneleda. Kahtlus, kas toimis õieti, kui rääkis kõik südamele, piinas ta sisetunnet. Tal oli tunne nagu kirjutaks ta alla Ernsti surmaotsusele, jutustades asju, mis teises ümbruses, öelduna nii nagu mõeldud, olid vaid noore elurõõmsa inimese pilge vana, edeva mehe üle. „Ernst ütles,“ sosistas Annemarie, „et olevat häbiasi, et selline vana mees kui kaubanõunik omavat nii noore ja ilusa naise. Ta ei mõelnud seda aga —“

„Suurepärane!“ võidurõõmutses Troll. „Kuidas ta seda mõtles, te ei pruugi mulle seletada, see olgu minu mure! — Ja nüüd lõpuks veel üks küsimus: kas Ernst Reinhardt oli hommik enne ärasõitu Stettiini ärritatud või kuidagi rusutud meeleolus?“

Annemarie ei saanud teisiti; ta noogutas pead.

„Jah. See näis olevat lahkumiskurbus.“

Troll naeris mürisevalt.

„Hüva, proua Reinhardt. See oleks kõik. Palun ärge püüdke oma mehe vennaga ühendusse astuda, sel võiksid olla väga halvad tagajärjed teile ja teie perekonnale. Head aega!“

„Head aega!“

Pisarad hiilgasid Annemarie silmis.

Ernst, tema Ernst, keda armastas nagu oma poega, Ernst pidi olema mõrvar?

10.

Ernst Reinhardt oli unustanud professor Strobli kahtluse Masha suhtes, kui mõningad sündmused talle seda jälle meelde tuletasid.

Ühel päeval peale lühikest lõunatundi Masha jäi töölt ära. Vabandamata, teatamata oma puudumise põhjust, nagu Reinhardt pahaselt nentis. Sealjuures oli töö kiire ja pakiline. Berliinist olid masinad ammu pärale jõudnud ning ootasid ülesseadmist. Masinate plaanid ja joonised lebasid aga Masha Leontjeva laualaekas.

Asjatult Ernst ootas oma kaastöölise tagasitulekut. Kui ehitusmeister teistkorda telefonis ja tungivalt nõudis plaane ja jooniseid, astus Reinhardt vastumeelselt Masha kirjutuslaua juurde ning avas laeka.

Peale väikese märkmiku ja käekoti laegas ei sisaldanud midagi isiklikku. Siiski Reinhardt ei suutnud vabaneda piinlikkuse tunde, mis valdab iga hästikasvatatud inimest, kes on sunnitud sorima võõrastes asjades.

Kummaline oli aga plaanide puudumine laualaekast. Hommikul veel need plaanid olid lebanud Masha kirjutuslaual ning ta oli nad koos Mashaga läbi vaadanud. Nüüd aga need olid kadunud. Ernst Reinhardt vaatas ümber. Ei, teist panipaika joonistele polnud büroos.

„Pagan võtaks!“ mõtles Reinhardt, see oli ebameeldiv lugu. Tehase juures oodati teda plaanidega, töö oli kiire.

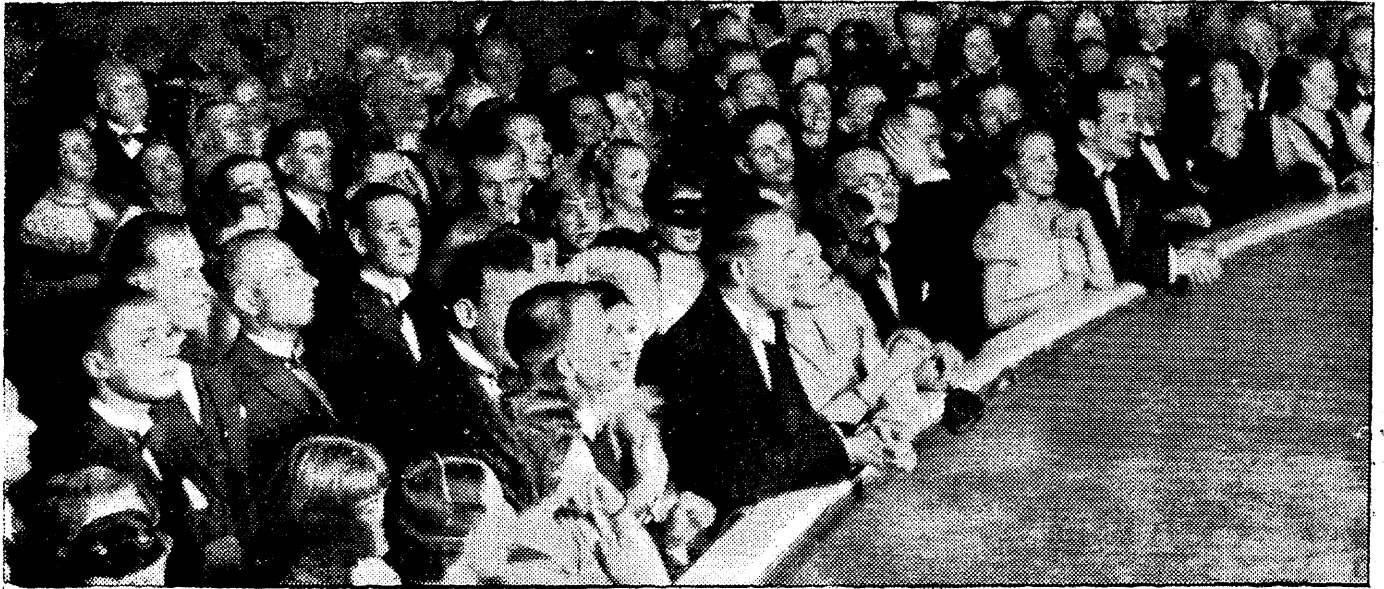
Ta kutsus mõõduva töölise käeviipega oma juurde ja palus teda Masha Leontjeva korterisse minna. Võibolla neiu oli haigestunud, ega saanud seetõttu tööle ilmuda. Igatahes pidi Masha käskjalale teatama, kus olid joonised. Mees tuli mõne minuti järgi tagasi: Masha korter oli lukus, neiu polnud kuskil. —

Ei jäänud muud üle, kui Reinhardt pidi plaanideta tehase juurde ratsutama. Ettevalmistatud tööd pidi pooleli jäetama ning asuma teise töö juurde. Pool tööpäeva oli kulutatud asjata.

Tusasena, halvatujulisena ta saabus oma korterisse. Asetas veekatla tulele ning laskus nagisevale korvtoolile. Klinger ja Brett olid lubanud teda täna õhtul külastada. Ernst soovis peaaegu, et nad unustaksid seekord oma lubaduse.

Sügav rahulolematuus valdas teda. Ettenägematud takistused töö juures ärritasid ja pahandasid teda. Ka mõte Liisale ei aidanud

(Järg 731. lhk.)

„Estonia“ ball-maskeraad 24. novembril s. a.

Prof. Kruus kõnelemas
rahvusl. ärkamisaja 70. aastapäeva
pühul 21. nov. aktusel „Estonia“
kontsertsaalis.

Teatrirahva ball

Vasakul ülal: O. Aloe, pr. Netty Pinna, kindral Soots, pr. Mizzi Möller.

All: kunstnike pere lõbutsemas. Pildil vasakult: pr. Savi, V. Kangro-Pool, pr. Kadarpiik, hr. K. Savi, pr. Kangro-Pool ja ees ins. A. Luuk.

Paremalt all: Garnisoni Veeremängu Klubi ball Ohv. Keskkogu kasiinos. Vasakult: kol. Tuisk, prl. Lango, kpt. Martinson, hr. Frühling, prl. Leis. Täustal: pr. Luks, prl. Martinson, pr. Tuisk, major Lango, pr. Koimets, Jaapani kpt. Nishimura, pr. Kaiv, kv. ametn. Assmann, kpt. Luks, pr. Muru.

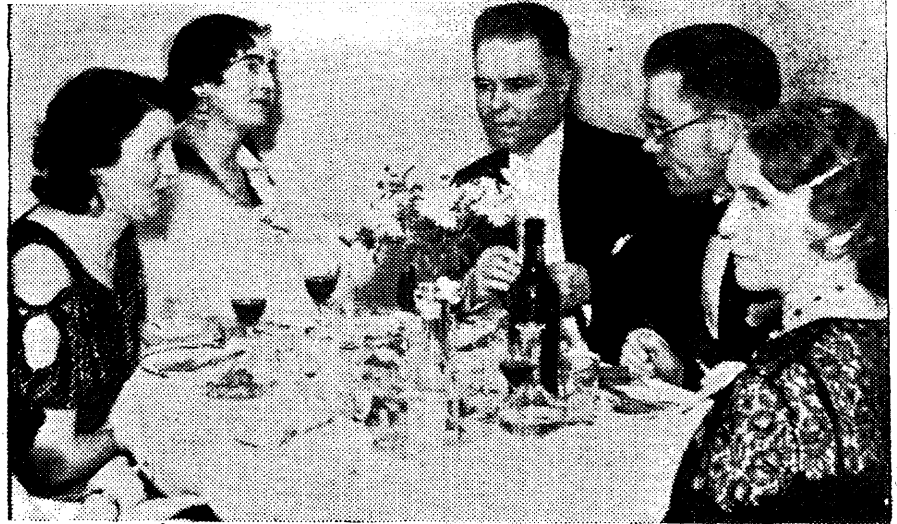
Vastuvõtt Poola saatkonnas

Poola iseseisvuse päeva puhul, kus annetati aumärke Eesti tegelastele. Pilt paremal — hr. Kasse, Poola saadiku k. t. Starzewsky, teedeministri abi Jürgenson, pr. kol. Masing, E. A. L. esimees Taklaja, prl. Lindeman, hr. Ahman, peatoimetaja Tammer, riigikogu esim. R. Penno, pr. Raud.

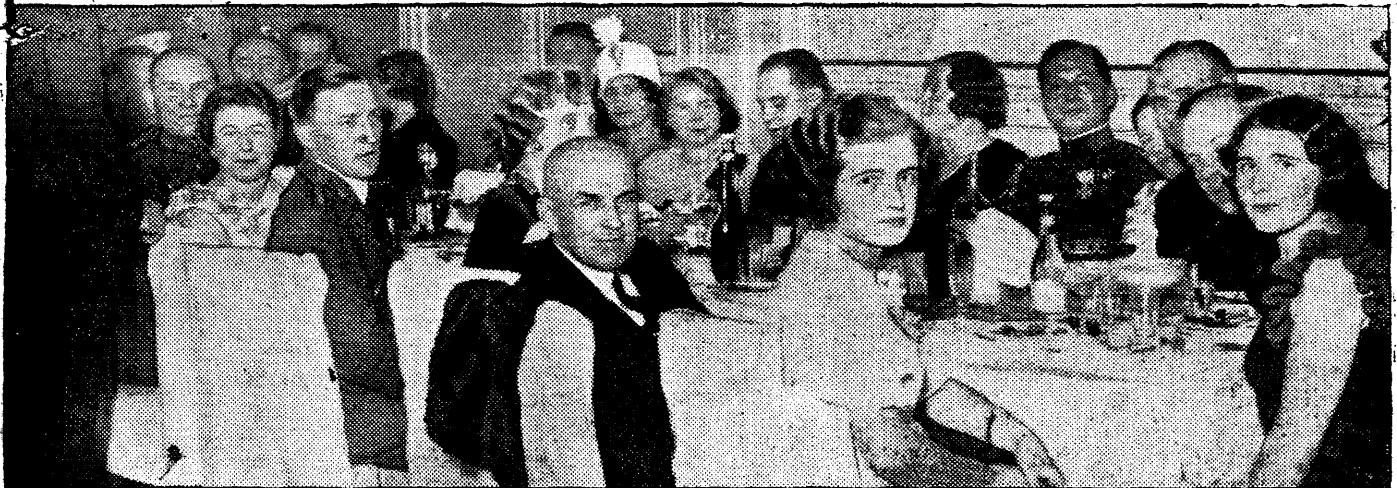

10-aastane Evi Liivak,

esines novembri lõpul kontserdiga „Estonia“ kontsertsaalis (viulil) ja sõidab Budapesti akadeemiasse.

Teatrirahva ballil mugavas nurgakeses pr. L. Martinson (pildil teine vasakult), ratsaväe major Leemann (teine paremalt). Esimene vasakult pr. dr. Lepp, majori vasakulpool adv. K. Schönberg ja paremal pr. Isak, prl. Milvy Laidi ema.

Varas

A. K. Green

„Kui olete juba küllaldaselt vaadelnud ja imetlenud münti, paluksin ta jälle tagasi anda!“ ütles peoperemees. „Ta lahkub vaid harva oma vitriinist ja kardan, et see haruldane ja ainulaadne ese, mille pärast mind kadestavad kõik muuseumid, võiks saada rikutud!“

Külalised vaatlesid üksteist ükskõiksete nägudega, veendunud, et mainitud münt ilmub kohe nähtavale. Majavalitseja kummardus teenistusvalmilt peolaua üle. Midagi ei tulnud...

„Võib olla, münt lebab mõne külalise süles!“ arvas üks daamidest.

Kõik tõusid, raputasid kergelt oma riideid ja taskurätte. Münt jäi kadunuks.

„Arvatavasti ta on kukkunud vaibale?“ ütles peoperemees, mr. Sedwick, hoodetult. „Nüüd joome daamide terviseks... hiljem Robert võib otsida münti!“

Pidusõök oli varsti lõppenud ning külalised suundusid salongi. Vahejuhtum mündiga ei jätnud aga mõju avaldamata seltskonnale. Daamid olid närvilised ja härrad muutusid sõnakehvaks, unustades sootuks oma kohuse — vestelda ja naljatada.

Üks ühine mõte valdas kõiki.

Mr. Sedwick oli nõutu... külalised olid kõik tema lähemad sõbrad ja kauaaegsed tutavad, peale ühe noormehe, kes aga oli armastusväärilisemaid, vaimukamaid härrasid peolauas. Võibolla ta oli isegi liig lõbus, võib olla ta oleks pidanud arvesse võtma, et külaliste hulgas viibis ka Londoni rikkamaid ja mõjukamaid mehi — mr. Blake.

„Loodan, et Robertil on head silmad!“ ütles noor, ilus neiu poolvaljult mr. Sedwickile.

Majavalitseja ilmus lävele.

„Olen kõik kohad läbi otsinud... münti pole söögitoas!“

„Hüva... jätke meid nüüd rahule selle igava looga!“ ütles majahärra sunnitud ükskõiksusega.

„Hallo! Asi ei või jääda selgitamata!“ hüüdis üks külalistest. „Münt on haruldane, kallihinnaline ese, mis omab suure tähtsuse meie maal. Kuidas võime nii ükskõikselt suhtuda sellesse kaotusse. Oleme kõik vastutavad mündi kadumises — meie käte vahelt ta on jäljetult kadunud. Mida uskuda? Leian seiskorra talumatu olevat ja luban enesele avalikult tühjendada oma taskud. Nõuan seda ka teistelt härradelt... Mis puutub daamidesse, siis usun, et võime nad mängust välja jätta ja et mitte rikkuda daamide meeleolu, läheme söögituppa!“

„Hammerley'l on õigus!“ hüüdsid külalised üksmeelselt, ehkki majahärra püüdis nõrgalt vastu vaielda. Ta pilk peatus daamide grupil.

Majaproua oli muutunud näost tulipunaseks, kuna noor daam, kes kõnetanud mr. Sedwick'i, hammustas huuli. Mõned härrad olid juba söögituppa läinud ning vaatasid sealt karmil pilgul noort Cliffordit, kes surnukahvatuna, kuid uhkena seisis salongis marmorkamina juures.

Hammerley tühjendas oma taskud ning aetas nende sisu lauale. Tema eeskujule järgnes mr. Blake, Londoni tähtsamaid pankureid. Ülespoole tõstetud kätega ta jäi seisma mr. Sedwick'i ette.

„Palun katsuge mu paremat rinnataskut. Seal on üks salatašk, mis peaks olema tühi!“

Kohmetuna pankuri käskivast pilgust, peoperemees täitis ta soovi ning teatas:

„Teil on õigus... task on tühi!“

Nüüd oli järjekord Cliffordi käes. Ta näis olevat vajunud sügavaisse mõttesse. Kahvatus ta näos oli veelgi suurenenud. Viimaks ta sõnas lõikavalt:

„See kõik on ju väga kena ja huvitav... aga sellisel proovil on vaid siis mõtet, kui kõik sellele alistuvad. Mis puutub minusse, siis keeldun osa võtmast sellisest alandusest. Minu ausõnast peab jätkuma... mul ei ole münti!“

Uhkelt ta vastas teiste kahtlustavaile pilkudele. Kui ta pilk kohtas majahärra silmi, ta ilme muutus paluvaks, nii et mr. Sedwick'is ärkas kaastunne noormehe vastu. Ta sõnas kiirelt:

„Usun gentlemani sõnu, kes on mu külaline... Teie ei pruugi alistuda proovile.“

Pankur Blake segas end vahele.

„Mitte nii kiirelt, Sedwick... mina olen kõige vanem sellest seltskonnast, sellegipoolest ei lugenud küllaldaselt ausõnaga kinnitada oma süütust. Isiklik uhkus ega edevus ei tohiks siin olla mõõduandev!“

Clifford tõstis oma ilusa pea.

„Midagi pole gentlemanile häbistavam, kui ta peab avalikult tõendama, et ta pole varas!“

Mr. Blake vaatles teda teravalt.

„Võibolla teil on ülesvõtteid taskus, mis te ei soovi näidata... annan teile oma ausõna, et täna meid ei huvita ülesvõtted ega me ei tunne neid!“

Põlglik naeratus mängles Cliffordi huulil. „Mul pole mingisuguseid ülesvõtteid!“ Ta kummardus mr. Sedwick'i ees ning sõnas teeseldud rahuga, milles halvasti suutis peita seesmist ärritust:

„Kahetsen, et segasin selle õhtu lõbu! Palun vabandage mind daamide ees. Lahkun seltskonnast, millele jätsin nii halva mulje!“

Mr. Sedwick ei tahtnud lahkuda nii külmalt oma külalisest, ta ulatas Cliffordile käe, mida see puudutas uhkel ilmel. Ta oli juba lävel, kui Hammerley talle järgi ruttas.

„Ärge minge!“ ta sosistas. „Olete kadunud, kui lahkute nii. Mina olen süüdi, et lugu muutus nii pinevaks. Tulge, läheme koos kõrvaltuppa, seal tühjendame koos oma taskud.“

„Ma ei või!“ pomises Clifford. „Mõelge minust, mis tahate, kuid laske mind minna!“

Clifford kadus hetkel, kui siidiriiete kahin kuulutas daamide lähenemist.

„Mis teha?“ küsis mr. Sedwick nõutult.

„Õelge neile täielikku tõtt — see säästab ehk ühe noore daami südamepiinadest.“

Mr. Sedwick mõistis. Selle lausega pankur vihjas oma õetütre Ethelile. Too astus kiiresti majahärra juurde ja küsis hõbeselgel häälel: „Kas leiti münt?“

„Ei... ei tahtud asja äärmuseni viia. On parem nii...“ vastas Sedwick põiklevalt.

Ethel pöördus härrade poole. Nähes Cliffordi puudumist, neiu kahvatas. Kogus end aga ruttu ning lühida, ereda naeruga, millega püüdis varjata seesmist ärritust, ta kadus daamide hulka.

Vahepeal Clifford oli võtnud oma mantli ja kübara ning sammus aeglaselt trepist alla. Ta kuulis ukse avamist ning kergeid samme trepil. Imelik kartus valdas teda äkki. Seni ühegi naise pilk temal puhates polnud avaldanud külmust või põlgust — kas ta pidi nüüd läbi elama selle alanduse? Kas see oli majaproua ise, kes tuli talle vastu?

Kõheldes Clifford pööras pea. Ta nägi miss Ethelit, karmi pankuri Blake'i õetütart, kellega oli peolauas lõbusalt vestelnud.

Neiu seisis trepi jalal nagu oodates Cliffordi lähenemist. Kui mees seisis ta ees, Etheli silmad vaatlesid teda sellise naeratava usaldusega, et mehe nägu selgines. Ta haaras käe, mille neiu talle sirutanud.

„Nägemiseni!“ ütles Ethel. „Ka mina lähen varsti koju!“

See oli ainus jumalagajätt, mida Clifford võis taluda kaotamata enesevalitsemist. Trepikäänakul neiu pöördus veelkord ning noogutas naeratades pead. Siis ta oli kadunud.

Mõne sammuga Clifford sööstis ukse juurde ja kadus õöpimedusse.

Salongis kuuldi rasket välisust kinni langetavat.

„Teie münt läks praegu!“ sõnas Hammerley Sedwick'ile.

Mr. Darrow tähendas:

„Arvan teadvat, kus asub münt. Läbiotsimise ajal Clifford katsus vargsi oma paheemat rinnataskut.“

Hammerley noogutas agaralt. „Märkasin ka, et ta söögi ajal salvrätti veidi kauem kui vaja suu ees hoidis, kuna ta parem käsi peitus

rätti all. See torkas mulle silma — kuid samal hetkel Clifford tegi teravmeelse märkuse, mille üle kõik naerma pahvatasid.“

„Vaene narr!“ urises pankur Blake. „Kuidas ta mõtleb münti realiseerida — terves maailmas ei leidu teist sarnast münti.“

„Ta on nähtavasti täielikult pea kaotanud,“ ütles mr. Darrow tasa. „Ta viibib praegu suures puuduses. Mingisuguse krahhi tagajärjel on kaotanud kogu oma varanduse — talle ei jäänud midagi peale elegantse frakkülikonna ja ilusa näo.“

Külalised tõusid, et jumalaga jätta, kui äkki söögitoast kostis karjatus. Järgmisel hetkel majavalitseja ilmus erutatult lävele:

„Münt on leitud!“ ta hüüdis, hoides käe mündiga kõrgel. „Ta oli söögilaua väljatõmmatava klapi vahel ja kukkus põrandale, kui Klinks ja mina lauda hakkasime kokku lükama!“

Neile sõnadele järgnes sügav vaikus. Härrad vaatasid üllatunult üksteise otsa, daamid kiljatasid hüsteeriliselt.

„Teadsin, et münt leitakse!“ hüüdis meeldiv naisehääle eesttoast. Miss Ethel, riidetuna juba oma kasukmantlisse, ilmus salongi. „Ärge kiirustage onu, tunnen end juba palju paremana!“

Hammerley pöördus mr. Sedwicki poole. „Peaksime kõhe Cliffordile teatama münti leitud. Olen valmis saatma teid, kui soovite.“

„Täna teid, kuid tahan selle ülesande üksi sooritada!“

Külalised olid kõik lahkunud peale mr. Blake'i, kes oma õetütre oli usaldanud tuttava daami hoole.

„Kas ma tohin teid saata Cliffordi juurde? Mu auto seisab ukse ees — 20 minutiga võime korraldada selle asja — enne kui osutub hiljaks.“

Ei olnud kerge leida Cliffordi elukohta. Sedwick ja Blake otsisid teda alul aadressraamatus leiduva aadressi järgi. Elegantses kivi-majas öeldi neile, et Clifford juba kolme nädala eest välja kolinud ning juhatati nad vaesemasse linnaossa. Halvasti valgustatud, kitsal tänaval nad suure vaevaga suutsid leida otsitava maja — suure, sünge, kasarmutaolise ehitise.

„Olen kindel, et leiame Cliffordi ülemiselt korralt!“ ütles pankur, valgustades taskulambiga niiskeid astmeid.

Viimasel koridoril nad otsisid üksikult ustelt asjatult Cliffordi nime.

„Usun, ta elab siin!“ ümises Sedwick, näidates käega uksele, mille alt paistis valguskuma. „Kuid ma ei suuda leida lukku.“

Ta koputas uksele. Ei mingit vastust. Koputas uuesti. Vaikus. Alles peale kolmandat koputust uks kisti äkki lahti. Clifford ilmus lävele. Kehvast toast paistsid lihtne raudvoo-

Tallinna Kolledž

— omapäraseim õppeasutis

Hr. M. Välbe,
Tallinna Kolledži direktor.

Hiljuti pühitses oma viieteistkümnendat aastapäeva eesti omapäraseim õppeasutis — Tallinna Kolledž, mida tema tekkimisloolt ja põhjusilt, samuti õppeviisidelt, tuleb lugeda ainukeseks omasarnaseks maailmas.

Vene valitsuse ajal oli keskkooli hariduse küpsustunnistuse saamine äärmiselt raske neile, kel polnud võimalust õppida ega käia keskkoolis klassist klassi. Ja isegi keskmistesse keskkooli klassidesse oli enamikult võimata astuda kitsen-

duste ehk liig suure vanaduse tõttu, mille läbi küpsuse tunnistuse sooritamine kujunes harulduseks neile, kes ei saanud tollaegseis keskkoolides õppida juba algklassidest peale. Nii sattus meie riigi- ja omavalitsuste tegevusaladele, samuti kõikjale erateenistusse palju energilisi, laiade teadmistega inimesi, kes õppinud mitmesugustes koolides ja iseõppimise teel oma haridust täiendanud, kel aga puudus tunnistus süstemaatilise üldhariduse kohta.

di, värvimata köögilaud ja paar tooli. Ühele neist oli asetatud pesukauss, kuna teisele oli laotatud frakkülirikond.

Clifford tundis ära külastajad ja heitis neile uhke pilgu.

„Münt on leitud!“ ta ütles rahulikult. „Täna teid, et nii kiirelt tulete sellest minule teatama. Sellega oleks too lugu lõpetatud ja pikem jutuaamine osutuks otstarbetuks seda enam, et kavatsen praegu magama heita.“

Kuid Cliffordi teeseldud rahu kadus, kui ta pilgud kohtasid mr. Sedwicki pilku.

Mr. Blake võttis sõna.

„Meie ei tulnud siia ainult mitte selleks, et vabandust paluda, vaid et asetada teile ühe küsimuse. See ei sünni ainult uudishimust, uskuge meid! Kas tohime sisse astuda?“

Clifford astus tagasi, püüdes varjata oma kehaga lauda külaliste pilkude eest. Kuid need olid tuppast astudes kohe näinud, et laual lebas tükk musta leiba ja revolver.

„Tahan rääkida selgemalt!“ jätkas Blake. „Vajan oma panka noort, energilist, hea esinemisega meest. Sel põhjusel olingi täna teie lauanaaber. Tahtsin teid tundma õppida, tahtsin näha, kas olete võimeline ja kohane ametile, millega teenite aastas viistuhat naela. Münt on leitud — kuid teie käitumine jääb mõistatuseks. Palun seletage, miks keeldusite oma taskuid tühjendamast — ja leiata minus oma sõbra — sest meeldite mulle!“

Liigutus, mis saatis neid sõnu, oli üleliigne, sest Cliffordi nägu oli selginenud. Ta astus pisut kõrvale ja osutas leivatükile laual.

„Selle leivatüki ma võtsin täna peolaualt kaasa — juba kaks päeva olin söömata — ka täna peolauas ma ei saanud täielikult kustu-

tada nälga, — kuna pidin lakkamatult vestlema daamidega — mul polnud ka mingit väljajaadet lähemal päevil korralikult süüa — ja — tükk leiba...“

Nad ei lasknud teda lõpuni kõnelda. Mr. Blake oli nii liigutatud, et ta karmid huuled värisesid.

„Kas teil pole siis sõpru?“ ta küsis viimaks.

„Kas ma pidin kerjama? Või laenu tegema, mida ei suudaks iial tasuda? Otsisin teenistust, jooksin ühest asutusest teise. Mul polnud õnne. Võibolla olin ka liig uhke. Olin nii harjumata, ei suutnud kohaneda uuele olukorrale. Lootsin, nagu pime, et mul viimaks ometi õnnestub leida teenistust. See revolver laual ei kuulu mulle, see on ainuke ese, mille laenasin omale — tahtsin teda kasutada siis, kui olukord muutub lootusetuks.“

„Ning täna?“ küsis mr. Sedwick tasa.

„Täna uskusin selle hetke tulnud olevat, kui lahkusin teie majast — kuid pilk ühe neiu silmist sisendas mulle uut julgust ja elutahet. Nüüd mõistate, miks tahtsin pigemini kannatada kahtlustust kui oma taskust välja võtta leivatüki.“

„Mõistan,“ ütles mr. Blake. „Kuid teised ei pruugi sellest teada. Küllap leiame rahuldava seletuse teie käitumisele. Tulge homme ennelõunat minu juurde — einetame ja siis kõneleme pisut äriasjust!“

Clifford võis vaid sirutada pankurile oma mõlemad käed. Üksi jäädes ta istus voodile, et mõelda oma tulevikule, kuid ta sosistas sealjuures lakkamatult nime, mis saanud talle nii armsaks: „Ethel! Ethel!“

Tallinna Kolledži 10. lend. Kogupilt õpetajaist ja õpilasist 1930. a.

Paljusid kiskus sõda ära keskkoolist, ning edaspidi tahtsitas tööd jätkata istumist päev-päeva kõrval koolipingil. Need vajasid üldhariduse omandamiseks hoopis teistsuguseid tingimusi kui seda võis pakkuda ükski harilik keskkool. Riigiasutustes aga hakati juba ametnikelt nõudma keskkooli haridust.

Kõikide selliste erakorraliste hariduse nõudmiste rahuldamiseks tuli luua ka erakorraline kool, milliseks on kujunenud Tallinna Kolledž, mille algatajaks oli 1919. aastal Tallinna Rahvaülikooli Selts.

Millist tüüpi see kool saab, seda ei teadnud algul keegi, kuna polnud ka vastavat eeskujut välismail. Nii kujuneski kohalike tarviduste järele täiesti omaette Eesti kooli tüüp, kus üks tolleaegseist eestvedajaist — Jüri Annusson pooldas ja läbisurus vanematele isikutele täielikult vaba hariduse saamise võimaluse. Et võimaldada õppimist täiskasvanuile vastavalt lühema ajaga,

viidi terve keskkooli õppeaeg Kolledžis viie aasta pealt kolme aasta peale ega piiratud loenguil käimise vabadust. Ainult kooli sisemises korras on ülesseatud kindlad ja kategorilised nõuded õpilastele, olgu need siis nooremad mehed ja preilid või auväärased aastates härrad ja tähtsatel kohtadel seisvad isikud. Nii ei lubata kellelegi suitsetada kooli ruumes peale suitsetamistoat, ning igaüks, kes selle määruse vastu eksib, kustutatakse kohe Kolledži õpilaste nimekirjast. Nagu selgunud, on õpilased selle vaba, enesevalitsemisele rajatud õppeviisi juures näidanud väga suurt korrektsust ja õppimistahet.

Esimeseks Kolledži direktoriks 1919. a. oli praegune riigikohtu prokurör hr. R ä g o, kes lahkus sealt praegusele kohale mineku tõttu. 1920. a. oli abidirektoriks Jüri Annusson, kes sellelt kohalt läks ministriks. Järgmisena oli direktoriks praegune haridus-sotsiaal-

ministeeriumi teaduse- ja kunstiosakonna direktor hr. N e y, ning 1921. a. alates praegune direktor hr. W ä l b e, kes pika tegevusaja jooksul on säilitanud need õilsad põhimõtted, millele Kolledž on rajatud ning suutnud tarvilikku üldharidust anda suurele hulgale isikuile. Dir. Wälbe on ametlikult kõikide Tall. Rahvaülikooli Seltsi õppeasutuste juhataja, kuna abiks Kolledži juhatajades on keeleteadlane hr. L u h a ä ä r.

Kogusummas on Tallinna Kolledžis haridust saanud 9500 isikut, neist küpsusetunnistuse omandanud 778. Seega on hulk inimesi saanud võimaluse omandada üldharidust, mis teistsugustel tingimustel oleks olnud võimata ehk täiesti küsitav.

Alguses, 1919. aastal, töötas vaid üks komplekt õpilasi — umbes 30 inimest, 1920. aastal aga juba kaks komplekti — 1. ja 2. kursused umbes 60 õpilasega. Mõne aasta jooksul aga

paisus õpilaste pere väga laialdaseks, nii et asutati paralleelklassid — a ja b, kõikidel kursustel. 1924. aastal oli juba 600 kuulajat, milline arv püsib ligikaudu ka praegugi, kusjuures nimekirjas on küll 800 õpilase ümber, kuid kõik ei võta tegelikult õppetööst osa.

Ei ole töö-ega tegevusala, milliselt poleks olnud esindajaid Tallinna Kolledži arvukas kuulajateperes. Siin on lihttöölised istunud pingil kõrvuti rikkaste ja tuntud ärimeestega, reamehed ja kolonelid, kantseleiametnikud ja ministrid ning teised kõrgetel kohtadel teenivad isikud, majateenijad, pangametnikud, riigikoguliikmed ja tulevased teadusemehed ning insenerid. Paljud neist on läinud edasi ülikooli ja sellegi lõpetanud, paljud teenivad edasi oma kohtadel ja töös. Kõiki loetella pole võimalust, kuid toome siiski näitena üksikuid Kolledži lõpetajaid, kelle edaspidisest tegevusest enam-vähem kuulda.

Esimese keskkooli lõputunnistuse omandaja au Tallinna Kolledžis kuulub Mart Aleville. Samuti on Kolledžis keskkooli hariduse omandanud praegune Tartu ülikooli professor Edgar Kant, siis õpetaja Koovit, ajakirjanik Mänd, Linda Nerep — tuntud muusikamehe Nerepi abikaasa, õpetaja Helmi Morel, Eesti Panga juriskonsult Hugo Pärtel-poeg, Tallinna advokaat Villem Kanarik, Tartu ülikooli õppejõud Aleksander Määr, õpetajanna Eha Leist — praegune kunstnik Liivaku abikaasa. Jaan Rosson, tuntud vigastatud sõjameeste ühingu esimehena, on samuti sooritanud küpsuseksamid Tallinna Kolledžis; edasi rahukohtunik August Tõnishof, riigikontrolist Albert Tallmeister, õpetaja Julius Tehver, pangategelane Villem Fiskar, ärimees Georg Roth; tuntud pangadirektorid ja ärimehed Siirakid on Kolledži lõpetajate seas esitatud kolme venna-ga — Jaan, August ja Eduard;

siis haridusministeeriumi ametnik August Türner, praegune Tallinna linnasekretär Georg Pinding, tuntud kirikuõpetaja Kubu abikaasa Helene Kubu, kes juba õpingu ajal oli abielus; sportlane ja pangametnik Erich Bern, tuntud sõjapäälased Metstak, Vernik, Kitvell, Kudevita j. t., õpetaja Eduard Triik, põllutööstusministeeriumi kõrgem ametnik August Vodja; Narva maanteelt majadeomanik Paul Binnendorf, endine politseinik ja majadeomanik Pelgulinnas Martin Morisson; Leo Petrov — praegu Parre'na tuntud advokaat Tallinnas, õpetaja Harald Tehver, end. kohtusekretär ja praegune advokaat Aleksander Veinberg, samuti praegune vangimajade peavalitsuse ülem Otto Treufeldt. Muuseas on eriti Treufeldti nimelisi Kolledži lõpetajate hulgas mitu isikut.

Edasi on küpsuse tunnistuse Kolledžis omandanud õpetaja Peeter Priimägi, keemik Adolf Volmer, mereväe ohvitser Eduard Pensa, Kirill Muhel, kes väga hästi lõpetas ülikooli, Alfred Raster, kes samuti hiljem lõpetas ülikooli; Ado Külaots — ametnik Tartust, krediitasutiste inspektori abi Aleksander Kuk, ärialal omapäraselt kuulsaks saanud Heinrich Männi, August Tenson, politseivalitsusest; Alfred Veitsmann, kes praegu ülikooli juures suurte väljavaadetega mees, ajakirjanduse alal teotsenud Alfred Offenbach, Juhan Eichbaum tuntud mees politseialal, mereväe ohvitser Georg Laagus, Tallinna telefoni võrgu ülema abi Alfred Pielbusch; riigikoguliige Jaan Vain — praegu advokaat Tartus: ministeeriumi ametnik Karl Liivoja, kindlustusalal teotsev August Pähkel, pastor Boris Aareandi, Admiral Pitka poeg August Pitka; Tamilda Petre, praegune advokaat Parre abikaasa, pedagoogiumi õpetaja Martha Rõmberg, pre-

fekt Mihail Tang; kõrgem postivalitsuse ametnik Vassili Laak, Villem Tubin — praegu direktor ühes Tartu keskkoolis; kindlustusseltsi tegelane Hugo Aruküla; Elfriede Rudit, kes lõpetas ka ülikooli ja teotseb Tallinnas iseseisvalt ärialal.

Suurim osa Tallinna Kolledži lõpetajaid on sündinud möödunud sajandi viimastel ja käesoleva sajandi esimestel aastatel. See on seletatav sellega, et vastava põlve hariduse lõpetamise aeg sattus sõja- ja revolutsiooniaastadele, mille tõttu neil elukülastel inimestel tuli tingimata otsida pärast uut teed oma üldhariduse täiendamiseks.

Kuid ka võrdlemisi aastates inimesi on leida lõpetajate hulgas. Neist kõige vanemaks tuleb pidada küll Julius Kaljuvee'd, kes sündinud 1869. aastal. Samuti kuuluvad vanemate lõpetajate hulka Joosép Grünthal, endine õpetaja, kes 1930. aastal lõpetas Kolledži; Villem Vaher — algkooli õpetaja, ja Mathilde Põhjakas. Ka tuli ette juhus, kus isa ja poeg lõpetasid ühel ajal. Muidugi on veel väga paljusid Kolledži lõpetajaid, kes jõudnud tunnustatud kohtadele igasugu aladel, kuid kõigi kohta puuduvad andmed.

Kolledži lõpetajate teadmiste eksamineerimiseks töötab Kolledži juures kaheksa komisjoni. Igal komisjonil on oma juhataja ning nende üldjuhatajaks on tuntud dir. Veidermann. Komisjonid töötavad eksamite ajal — kolm korda aastas. See on Kolledži kuulajate puhastustuli. Raske on öppida neil, kes oma igapäevase väsitava töö kõrval peavad järjekindlalt aega pühendamata veel loengute kuulamiseks Kolledžis, kodusele õppimisele, eksamiteks valmistamisele ja eksamite sooritamisele pinevusele. Kuid, nagu selgub, on meil küllalt veel inimesi, kes selliste jõupingutustega saavad hakkama — ja pärast veel ülikooligi lõpetavad — ik-

Reisija teisest klassist

Perceval Gilebon

Seltskond suurelt saksa aurikult, mis seisis reidil, oli äsja lõpetanud oma vaatluskäigu Mozambique'is. Nad olid jalutanud edasi-tagasi tänavail, imetlenud palme, nautinud Lazaruse juures kalleid toite ning ostnud „huvitavaid“ india siide, jaava nuge, birminghami metalltöid — ja veel mõndagi mälestuseks. Muuseas miss Paterson oli omandanud ühe kuju — näilikult jaapani töö, kindlasti oletades, et see on kohapealne teos. See oli üks groteskne ese, massiivne ja raske, kaalult mitte alla nelja või viie kilo. See oli tal ajutiselt Dawsoni, ühe oma püsivama ja eelistatuima kavaleri kanda; ja Dawson peale sööki tahtis seda koormat jätta maha Lazaruse hotelli.

„Oh, mr. Dawson, kas te ei toimetaks selle minu jaoks aurikule?“

„Mul on väga kahju,“ ütles Dawson puigeldes, „kuid ma hakkam nüüd kohe minema. Ega te ei tea, millal laev läheb?“

Teine miss Patersoni kavalier kinnitas talte, et on veel mitu tundi aega. „Steward ütles mulle seda,“ lisas ta autoriteetlikult juurde.

„Siis lähen ma kohe,“ ütles Dawson, kuna vihkas teda.

Ta läks kiirelt tagasi mööda tühje uule, kus nad olid veetnud päeva. Lambid hakkasid põlema ja kõikjal kees uus elu. Dawson märkas, et õhtul oli Mozambique'is see päris elu. Nüüd oli siin näha mehi igast rahvusest, igat näovärvi. Kõik olid õhukestes, valgetes rõivastes, paljud kandsid nuge hästi nähtavalt. Nad kõndisid kahe-kolme-kaupa ehk istusid toolidel lokaalide ees või põrnitsesid kitsaste puisteede otsadel. Mõned neist vahtisid teravalt Dawsoni ja ta tundis, kuidas nad teda oma pilkudega arvustasid.

Vihma hakkas tibama ja Dawson veetis paarikümmend minutit veel Lazaruse baaris. Väljudes oli juba öö, sest Mozambique'is õhtu on vaid hetk pimeduse ja päeva vahel. Vaevalt sai ta astuda paarsada sammu, kui jällegi hakkas sadama. Taevast oli must kui pigi, siin seal paistis mõni täht. Dawson mõtles järele, millist teed ta pidi minema, et pääseda randa,

teades vaid, et tuli keerata vasakule. Keeranud ühele puisteele, seisis ta keset säärast pimedust, kus kaotas igasuguse kohatundmise võime. Ta tammus edasi pimeduses, kuni ei teadnud enam, kus on meri või kus linn. Kulus tükk aega tampimist mudas, kuni taipas, et on eksinud. Ja vihma tuli lakkamatult. Õieti see polnudki enam vihm, vaid midagi veekose taolist, mis vajus talle peale. Ta ei näinud midagi, ainult ronis pimedana vihma all, kobades ühe käega mööda müüri, ning hoides kuju kaenla all. Kord pillas ta selle maha ja pidigi sinna jätma, kuid otsis siiski üles, kusjuures läks küünarnukini mudasse. Tuli jälle üks tänavanurk, ning siis nägi ta üht tulukest.

Ukse ees oli veidi hämarust ning läbimärg metsik Dawson võttis kuju ja tagus vastu ust. Häälekõmin sees vaikis. Ta tagus uuest. Viimaks nihutati riiv eest, uks avanes tasa ja üks mees vaatas välja.

„Olen eksinud teelt,“ kähistas Dawson, „olen läbimärg ja ei tea kus olen. Palun laske mind sisse.“

Mees oli pikk ja tugevakasvuline. „Tulge sisse,“ ütles ta naeratades. „Täna võivad kõik tulla sisse.“

Põleva küünla valgusel Dawson nägi toas väheldast lauda mõne tooliga ja püha-neitsi pilti seinal.

Ühel laua nurgal istus keegi brünett naine, sall ümber kaela ning kahvel käes. Dawson kummardus ta poole viisakustundega. Ta lähedal toolil istus üks rasvane mees põrnitseva pilguga.

Naine naeratas õrnalt talle vastu, näidates kujule.

„Mis see on?“ küsis ta.

Dawson pani selle hoolikalt põrandale.

„See on üks haruldus,“ seletas ta. „Viin ta ühele leedile.“

Rasvane mees naeris ning teine küsis talt:

„Ja mida teete te siin nii hilja ja vihmaga?“

„Tahtsin minna otse maandumispaika,“ seletas Dawson. „Nagu loll arvasin, et leian teed. Kuid eksisin ära.“

Paks mees naeris uuesti.

ka edasi töötades igapäevase leiva pärast.

Tallinna Rahvatülikooli Seltsi põhikirjas on nähtud ette mitte üksi kesk- vaid ka kõrgema hariduse omandamine, mida osalt ka on teostatud. Nimelt töötas 1920.—1928. aastani kõrgem osa õigusteaduse ja filosoofia alal, kus igapäev

olid loengud, millede pidamiseks 15—16 Tartu professorit alatasa sõitsid Tallinna. Siia oli umbes 200 isikut komandeeritud ametasutistest — riigikontrollist, tollilt jne, kes moodustasid ametliku kuulajaskonna.

1928. aastal kõrgem osa lõpetas tegevuse, kuna puudus

oli eesti keeles loenguid pidavaist professoreist. Nüüd aga on juurde tulnud palju uusi professoreid, kes eesti keeles võivad loenguid pidada, ning kavatsus on uuesti kutsuda elu seda osa. Siis avaneb palju-delegi võimalus oma haridust täiendada, neilgi, kel pole võimalust õppida Tartu ülikoolis.

„Tulite sellelt saksa aurikult?“ päris naisterahvas.

Dawson noogutas.

Pikk mees pöördus naisterahva poole.

„Nii siis peame veidi kauem ootama teie sõpru?“ ütles ta.

„Sõpru!“ hüüdis naine. „Taevas hoidku! Tahate siis igavesti oma nugadega ringi käia? Kui igapäev teisi pannakse kinni, kas teie tahate siis vabaks jääda? Kas olen ma Indeudente'i naine või ei?“

„Ei, naine küll mitte!“ müristas pikk mees vihaselt. „Kuid kui sul pole paremat öelda kui seda, et saadad politsei meile kaela, mis peab suga siis tegema?“

Naine kehtas õlgu, sall libises alla ja paljastas ta keha.

„Ma olen teinud kõik mis võin,“ seletas naine leekivail silmil. „Seitse kuud võisite teha mis tahtsite. Seda saite minu läbi. Nüüd, lollid, peate minema — üks kuu, kolm kuud, kuus kuud — kes teab? — vanglasse...“

„Anna nooremehele tooli, Tonia,“ ütles paks mees, ning ta kaaslane ulatas Dawsonile istme. Ta istus keset põrandat, taibates, et mõlemad mehed ootavad peatset politsei tulekut ning süüdistavad selles naist.

„Elu pole rahaloopimine,“ filosoferis naine. „Elu eest tuleb maksta tööga, vaevaga, ikkega. Siin peate teie maksma. Mina olen maksnud teie eest ligi seitse kuud, naeratuste ja armastusega. Kuid hind on tõusnud. Nüüd on teie kord.“

Dawson vaatles teda kütkestatult. Ta kõneles ja shestikuleeris haaravalt, hingega. Elu põles ta sees.

„Vabandage mind, härrad,“ algas Dawson. Tal oli nõu abistada naist. „See on väga karm kõnelus ühe naisterahvaga.“ Pikk mees pahvatas naerma, paks aga jõllitas Dawsoni peale. „Mis?“ küsis ta. Kuid naise pilgud näisid tänavat Dawsoni.

„Ma ei armasta seda, et nii kõneldaks ühe naisterahvaga,“ ütles ta. „Ükski aumees ei tee nõnda, olen kindel.“

„Mida pagan te segate end siia,“ karjus paks mees metsikus vihas, kuna teine naeris.

Naine tõstis käe. „Arge riielge. On juba küllalt pahandust. Muuseas nemad võivad tulla iga hetk. Kas tahate paugutada ja pussitada õõ läbi, nii et nad varsti teil kaelas on?“

„Ja sina saadad nad meile kaela,“ ütles pikk mees sekka.

„Miks sa valetad?“ karjus naine ägedalt, hoides pead uhkelt kõrgel oma palja rinna kohal. „Kas tahate jälle oma häbitegu varjata minu isiku taha? Mu jumal — te pole mehed ega ka korralikud loomadki —“

Pikk mees peatas ta kõnevoolu. „Ära hakka peale,“ ütles ta rahulikult. „Ära hakka

peale!“ Ta silmad läikisid ning käsi läks kuue juurde.

„Hakkan!“ karjus naine ning lõi mehel sigareti suust. Selles oli palju imetlusväärt enesetunnet. Dawson kargas püsti miski raske asjaga käes. See oli kuju

„Varas!“ ütles naine selgelt pika mehe kahvatusse näkku. „Varas ja —“ Naine kumardus ette ja ütles kangeima selle ranna haava sõna.

Mehe käes välkus midagi. Naine kattis oma näo kätega ja kisendas; siis aga kargas kiirelt kõrvale kui terav nuga lendas tast mööda vastu seinale. Mees kargas ettepoole ja järgmisel hetkel toas oli täielik segadus, sest Dawson tõstis oma löögiriista ja virutas sellega mehele pähe. Ta löögiriistaks oli kuju.

„Olge vagusi,“ karjus ta, „ehk ma löön teid vagusaks!“

„Tuhat ja tuline!“ möirgas nüüd teine mees ning laskis kähku revolvrüst tema peale. Ruum täitus suitsuga. Kui mees oli oma relva tühjaks tulistanud, andis naine talle jõulise hoobi. Mees kukkus. Naine seisis ta juures, vaadates Dawsoni peale naeratusega.

„Mu jumal!“ ütles Dawson ringi vaadates. Ruum lõhnas vihas ja kannatusest.

Naine puudutas teda õlast.

„Tulge,“ ütles ta. „Asi pole hea. See oli suur löök, kuninglik löök. Te ei saa aidata teda.“

„Kuid — kuid —“ sosistas mees. Saatus oli olnud tema poolt. Tal oli vaid pool ühe tugeva mehe jõust — kui mitte vähem. „Kaks meest maas. Ma pean tagasi minema laeva.“

Ta nägi naist naeratelevat ja mõtles oma teo peale. „Te peate ka tulema.“

„Laeva?“ naine karjus ja naeris. „Oh, la, la. Kuid ei! Siiski, siit peame lahkuma. Politsei tuleb iga minut, ja kui nad leiavad teie —“ Ta ei lõpetanud, kuid kõne oli arusaadav.

Jõudnud väljas edasi veidi maad, kuulsid nad samme mudas ja kellegi käsklusi.

„Hush!“ sosistas naine. Politsei teeb meie meestele haarangut. Nad on meist mõlemal pool. Oodake ja kuulutage.“

Dawson seisis külmavärinatega, ta süda peksis. Pimedus ta ümber näis olevat täis hädaohte. Jalaastumised lähenesid paremalt ja siis oli kuulda mõõga kõlminat vastu müüri, kust selle kandja hakkas läbi ronima.

„Tulge tasa,“ sosistas naine huultega talle kõrva sisse. Käest kinni hoides viis naine teda edasi sellest kohast, olles oodanud kuni politsei on nii ligidal, et nende enda sammude hää latab nende astumise hääle.

Nii liikusid nad edasi ilma sõnagi kõnelemata. Vahetevahel ainult naine surus tugevamini ta kätt, ja mitte leides vastupigistust, viis teda jälle tasa edasi.

Õnnelikke inimesi

Hr. Heinrich Tomson ja prl. Liki Enno, luuletaja Enno tütar, abiellusid. Mõlemad kuuluvad Tartu Teatrikunsti Seltsi Studio andekamate jõudude hulka.

Hr. Kaljo Raag, Võrust, ja prl. Johanna Bleckstein, Põltsamaalt, abiellusid. Hr. Raag Võrus, samuti prl. Bleckstein Põltsamaal, on tuntud tublide seltskonnategelastena.

„Kuhu me läheme?“ küsis mees.

„Me põgeneme,“ vastas naine, väikese naerutsatsusega. „Kui te teate, mille eest me põgeneme, siis ärge muretsege selle eest kuhu. Kuid tasa, igal juhul!“

Naine vaikus, hoides ikka veel tema kätt. Uuesti nad kuulsid jalaastumisi, ning siis pöördus naine ta poole ahastavalt.

„Siin lähedal on üks värav,“ hingeldas ta. „Me peame leidma selle, ehk —“ Jällegi lõpetamata lause. „Katsuge mööda seda müüri seal. Edasi, minge edasi. See peab olema seal.“

Nad tungisid edasi, käed vastu krobelist müüri, kuni Dawson leidis otsitava värava.

„Lükake,“ käsutas naine. „Lükake ta sisse.“

Dawson rõhus õlaga, samuti kätega, kuid näis lootusetu. Kui ta lakkas surumast, kuulis ta läheduses jällegi politseid.

„Te peate selle suruma sisse!“ kisendas naine. „See on ainuke tee. Kui mitte —“

„Hoidke seda veidi,“ ütles Dawson, ning naine leidis oma käes pronkskuju. „Las' ma katsun veel,“ ütles mees ning asus kahekordse jõupingutusega suruma. Värav raksus ning vajus siis prantsatades maha. Tee oli lahti. Nad astusid edasi. Dawson astus ühe pika, kitsa trepi peale, mis viis mingi ehitise lamedale katusele. Taevast paistis jälle nende kohal. Vihm oli lakanud ning Mosambique'i tähed särasid õrnalt. Mees hingas sügavalt, võttes naise käest kuju tagasi.

„Kas kuulete neid?“ küsis naine, ning Dawson kuulis all mööduvate meeste samme.

„Kuid meie peame minema,“ ütles naine. „Me pole veel väljaspool hädahoitu. Mööda

müüripealist kuni lähema katuseni. Tulge!“

„Te peate ronima kui rott,“ sosistas ta mehele naeratades ja laskus ise alla. Mees järgnes talle. Üle müüri alla laskudes nad kuulsid kedagi magavat ning valjult norskavat.

„Kui nad näevad meid,“ sosistas naine, „mõtlevad nad, et olete tulnud naiste poole.“

„Kuid me võime öelda —“ algas mees.

„Seal pole midagi öelda,“ katkestas naine teda. „Oh! Seal nad tulevadki juba.“

Kustki ilmus nähtavale üks mees, must ja habemes, mantliga ümber keha, ning vaatas ringi. Naine surus end tugevamini mehe vastu, kes loomusunnil vaatas pronkskuju. Mees ronis lähemale katusele ning vaatas sealt üle, läks siis jälle tagasi oma kohale ja pomises midagi omaette. Peitnud end müüri taha Dawson sai mahti korraldada oma mõtteid ning imestada, mispärast mees kohe ei näinud neid.

Nüüd tuli ta aga nende poole ja Dawson tundis paljast õlga suruvat vastu ta kätt. Mees oli neist kümne sammu kaugusel, sammudes otse nende poole. Kokkupigistatud huultega Dawson tõusis, jooksis ta juurde ning haaras tast kinni. Peagi jäi mees vaiksiks.

Naine tõstis oma käe Dawsoni poole.

„See oli hiilgav,“ ütles ta. „Ainult paljaste kätega jagu saada relvastatud mehest —“

„Relvastatud!“ kordas Dawson.

„Kindlasti,“ vastas naine, avades mehe mantli, kust paistis inetu, lai nuga. „Jah, see oli suurepärane. Te olite täitsa mees, mu sõber.“

„Ja teie,“ ütles mees, meelitatud öeldust ning naise lähedusest, „olete täitsa naine.“

„Siis —“ algas naine vaimustatult, kuid ühe järgneva impulsiga mõjul mees haaras ta embusse ning suudles teda kuumalt huulte.

„Ma ootasin, millal see juhtub,“ ütles naine tasa. „Kui te tõrelesite selle paksuga seal halbade sõnade pärast, ma hakkasin ootama. Ma teadsin, et see tuleb. Suudle mind veel, mu sõber ja siis lähme edasi.“

„Kas meie läheme maabumiskohta?“ küsis talt mees, kui nad olid jõudnud üle lähema katuse. „Ma ei taha laevast jääda maha, te teate.“

„Ah see!“ vastas naine. „Te tahate minna tagasi?“

„Jah, lühidalt öelda,“ ütles mees veidi ülalatuult. „Seda ma tahtsin teha juba siis, kui koputasin teie uksele. Õhtusöögile olengi juba hilinenud.“

„Hilinenud õhtusöögile!“ kordas naine värinaga hääles. „Ja-ah, te kaotasite selle, kuid — ta tuli ja pani käe mehe õlale, kõneledes mahedalt — „kuid te nägite mind. Kas see pole midagi, mu sõber, et päästsite mu?“

„Ja kõik see võitlemine,“ jatkas naine mõeldes millegi üle. „Te kohtlete mehi, nagu oleksite sündinud Mosambique'i kaljudel. Te võitlete nagu — nagu kangelane. Üks segadus, üks hetk ja üks löök, ning nad lamavad teie jalgade ees. Ja kui tuletate kõike seda meelde, sõber — kas pole te rõõmus, et see oli minu pärast?“

Mees noogutas. Ta vaatas alla naise tumedasse näkku ning tundis, kuidas midagi pigistas ta südant.

„Ma võitlesin — võitlesin teie pärast,“ vastas ta, „nii kaua kui — kui oli, kellega võidelda.“

Tekkis pikk vaheaeg.

„Teie juhtige edasi,“ ütles mees lõpuks kahtlevalt.

„Kuhu?“ küsis naine peaaegu hääletult.

Mees jättis talle vaba valiku. Naine naeratas ning säras rõõmust. „Tulge siis,“ ütles ta ning ruttas ees minema.

Nad läksid üle paljude katuste ja nende kõrgete tippude, ja igauhe juures võttis mees naise kord sülele teda aidates. Mees tarvitas igat juhust, kus sai naist aidata. Viimaks jõudsid nad maa peale ning läksid üht puiesteed mööda, kus jälle pimedus oli pea kohal ja nende jalge all.

Puiestee näis olevat parem endisest.

„Väike St. Sebastiani aed,“ sosistas naine, minnes põiki läbi pargi. Üks kuju kerkis nende ette pimedusest. See oli vormiriietuses. Ta seisis risti ette nende teele ning kõnetas naist portugali keeles.

Dawson seisis arusaamatuses. Mees kuuldi kordavat ühte ja sama lauset ikka uuesti, karmilt ja ärritavalt; naine püüdis talle tun-

givalt seletada midagi, nagu seal toas tund aega tagasi.

„Milles asi seisab?“ päris Dawson kannatamatult.

„Ta ütleb, et ei lase mind minna,“ vastas naine ahastusega hääles.

„Tont temaga! Mida ta tahab siis?“

„Oh, need väikesed politseinikud, nad alati areteerivad mind, kui näevad aga,“ seletas naine naeratuseta.

„Kuulge, teie!“ karjus Dawson, pöördudes ise vormis mehe poole — „minge minema. Voetsa ak, näete! Minge oma töö juurde.“

Ohvitser pomises midagi oma keeli, mis tundus Dawsonile ebaintelligentsena, ning tahtis teda ennast kaasa viia.

„Teie väike elajas!“ ütles Dawson, ning lõi mehe rusikaga pikali.

„Jookseme,“ ütles naine, tõmmates teda küünarnukist, „jookseme enne kui ta saab tõusta püsti. Kirikusse, ning teist käiku mööda välja!“

Nad jooksid läbi pargi ning kirikuuksest sisse.

Sées oli vähe rahvast, enamik magas pinkidel ning põrandal seinte ääres. Mõned askeldasid isegi kantslis. Kirikus oli pimedavõitu ning naine vaevu leidis üles teise ukse.

„Tulge keskpäigast ning ärge puudutage seinu.“

Mees kuulas käsku ja peagi olid nad puiestee pimeduses.

„See oli pidalitõbiste uks,“ seletas naine. „Näete, seal on meretuled!“

Puiestee lõpul põles üks lamp. Dawson tõmbas sügavalt hinge ning katsus kuju oma kaenla all.

„Keegi tuleb,“ ütles naine madalal häälel. „Ootame siin kuni ta on möödunud.“

Jalaastumised lähenesid. Peagi Dawson kuulis sõnu ning hakkas edasi minema.

„Mis on?“ sosistas naine hinge pidades.

„Kuulatage!“ vastas mees lühidalt.

Tulijad astusid lambi piirkonda — üks tüdruk ja kaks meest.

„Ma loodan, et ta ei kaotanud mu kuju,“ kuuldi tüdrukut ütlevat.

Dawson astus valguse kätte ning tulijad nägid teda.

„Näe, siin ta ongi,“ hüüdis miss Paterson kilgates.

Dawson kergitas oma kübarat naisterahvale, kes seisis puiestee äärel — kergitas nii, nagu oleks ta seda kergitanud müüjannale pagariäris, ning läks inimeste juurde, kes olid teise klassi salongist.

„Ta on mul alles,“ ütles Dawson, tõstes kuju ning pühkides käega sellelt niiskust ja juuksekarvu. „Kuid ma mõtlesin kogu aeg, et jään laevale hiljaks.“

Hiline külaline

(719. lenekülje järg)

parandada Reinhardti halba meeleolu. Ernst oli salajasemas südamesopis hellitanud egoistlikku lootust, et aeg aitab unustada Liisat. Kuid see oli eksitus. Ikka jälle tabas end kujutelmalt, kui ilus oleks, kui ta näeks Liisat sageli, iga päev, kohtaks teda salaja. Oli tunde, mil Reinhardt ei mõistnud, kuis suutis taluda elu Venemaal, ei mõistnud, et polnud juba ammu sõitnud tagasi Liisa juurde.

Veekatel sumises tasa. Ernst oli süüdanud laualambi. Ta ise istus varjus akna all. Pehmed õõliblikad hõljusid lambivalguses ümber, riivates tiibadega lambikuplit.

Koputus uksele äratas mehe mõtteist. Tõusis raskelt, aeglaselt, nagu ei suudaks end lahsti kiskuda oma unistustest, ning lähenes uksele.

Ust avades ta jäi hämmastunult seisma. Oodatud inseneride naervate nägude asemel ta nägi hämaras valguses — Masha Leontjevat.

„Teie?“ ta küsis üllatanult. Kui tõsine ta on, mõtles ta samal hetkel. Siis võttis end kokku.

„Kas te ei astuks tuppa?“

Masha noogutas vaikides ja astus rahuliku iseteadvusega tuppa. Reinhardt sulges ukse. Pöördus siis jälle Masha poole ning jäi pisut kohmetult seisma. Asjaolu, et neiu külastas teda öösel, tegi ta nõutuks.

„Palun võtke istet!“ ta ütles siis, osutades korvtoolile. „Kas tohin pakkuda teile klaasi teed?“

Neiu istus. Laualamp valgustas ta tõsist, kahvatut nägu, mille ilme oli võõrastav.

„Mis teil on?“ küsis Ernst hoolitsedes, olles arvamisel, et mingi erakorraline juhtum või suur mure oli selle hilise külaskäigu põhjuseks.

Kuna neiu ikka veel vaikus, Ernst vaatles teda vargsi ning märkas üllatades valget paberirulli neiu käes.

Neiu oli märganud mehe pilku.

„Tahtsin teile tagasi tuua plaanid!“ ütles neiu väsinult, asetades rulli lauale teeklaaside vahele. „Palun vabandage minu puudumist täna —“

„Aga, armuline preili, sellega oleks aega olnud homseni!“ naeratas Ernst ja teadis samal hetkel, et plaanide tagasitoomme ja vabandus töölt puudumise pärast polnud öise külaskäigu tõelisteks põhjusteks. Miks oli Masha tulnud Ernsti juurde? Milleks oli võtnud kaasa joonised? Mees neelas alla kü-

simuse, mis talle keelele kerkinud ja tõusis, et valada teed klaasidesse. Küll ta hakkab juba rääkima, mõtles Ernst. Vaikides ulatas neiu teeklaasi.

„Ei, tänan!“ sõnas neiu äkki ägedalt. „Pean nüüd minema.“

Kohmetult vaatas Reinhardt Masha otsa. „Valasin teile ju teed —“ ta ütles mõttetult.

Neiu raputas pead ja tõusis.

„Ei, tänan!“ ta kordas rahulikumalt. „Ma ei soovi teed. Pean nüüd minema.“

Kuid ta ei läinud. Vaikides seisid mõlemad inimesed teineteise vastas. Masha Leontjeva langetas pea ja vaatas hajameelselt lambivalgusse. Ernst ajas enese sirgu ning äkilise tunde mõjul haaras neiu käed.

„Kas te ei tahaks mulle öelda, mis teid rõhub?“ ta palus õrnalt.

Neiu tõstis hetkeks pea, nagu kuulatades mehe häält. Siis vabastas kiirelt oma käed.

„Ei midagi! Mis peaks rõhuma mind? Tulin siia, et tagasi tuua teie plaanid. Nüüd lähen.“ Ta astus sammu ukse poole ja peatus uuesti.

Ernst ruttas ta juurde, asetaskäed neiu õlgadele.

„Kas see oligi teie külaskäigu tõeliseks põhjuseks, Masha?“ ta küsis tasa.

Jällegi tundis mees neiu kõhklemist. Uus mõte tärkas ta ajus, kuid ta heitis selle kohe kõrvale. Ei, ta polnud nii edev uskuma, et Masha teda armastas. Ent siiski neiu käitumine oli enam kui imeline.

„Kas te ei soovi seda mulle öelda?“ küsis Ernst veel kord. Tasa, lohutavalt mehe käsi silitas neiu käsivart. Äkilise pöördega neiu vaatas talle näkku. Masha nägu oli endiselt tõsine, kuid kivine, võõras ilme oli kadunud, ta lõõmas nüüd. Silmad hiilgasid palvlikuliselt.

„Üks küsimus, härra insener.“ ta sosistas erutatult. „Kas usaldate mind?“

„Jah!“ vastas mees ning tahtis lisada naljatades, et võib Mashale kui joonestajale anda hiilgava tunnistuse, aga enne kui ta sai avada suu, Masha oli ukse juures. Tagasi vaatamata, tervitamata ta oli läinud. Pead raputades Ernst istus korvtoolile. Ta ei suutnud seletada Masha käitumist.

Kui Brett ja Klinger saabusid veerand tundi hiljem, Ernst palus neid mitte pahandada. Tal olevat peavalu ning ta oleks neile väga tänulik, kui nad lubaks tal kohe voodisse heita. Ta hingas kergemalt, kui sõbrad olid jälle läinud.

Komissar Tartarov polnud kuigi vaimustatud Masha Leontjeva hilisest külaskäigust.

„Mis uudist toote sel hilisel tunnil?“ ta küsis igavledes ega püüdnudki varjata haigutust.

„Väga tungiv, kiire asi, seltsimees Tartarov, miski ei kannata viivitamist.“

„Ilus. Astuge lähemale, seltsiline!“

Tartarov juhtis neiu oma luksuslikult sisustatud töötuppa, mis asus ta crakorteri kõrval.

„Palun võtke istet, seltsiline, ja jutustage!“

Masha istus. „Palun teie korraldust kahe militsionääri väljasaatmiseks, seltsimees Tartarov.“

„Nüüd, öösel?“

„Jah. Asi puutub vangistamisse, mis ei kannata viivitust.“

„Siin, Novo-Tšeljabinskis?“

„Jah!“

„Tohin küsida, seltsiline, keda kavatsete vangistada?“

„Jah. Insener Ernst Reinhardti.“

„Mi-is? Keda?“ Tartarov unustas hämmastusest sulgeda suu. „Insener Reinhardti?“ ta kordas pöurutatult. „Suvatsete naljatada, seltsiline Leontjeva.“

„Ei, ma ei naljata.“

„Aga — see on ju hullus — vabandage mind, seltsiline, aga see on täiesti võimatu! Muidugi, ma tean, insener Reinhardt pole kommunist — aga lubage, seltsiline, ta on tubli tööjõud, asjatundja omal alal. Kogu töö ja vastutus lasub tema õlgadel. Insener Reinhardt on läbi ja läbi aus mees. Ma olen üllatunud, seltsiline.“

„Mul on tõendus!“ sõnas Masha lühidalt.

„Tõendus, tõendus...“ kordas Tartarov tusaselt. „Tõendused on, et insener Reinhardt seni on eeskujulikult täitnud oma kohustusi, et ta on tubli töömees ja hea seltsiline! Või on teil teisi tõendusid?“

Masha Leontjeva silmad sätendasid pilkavalt. „Arge unustage, seltsimees Tartarov, et võlgnen seletust vaid GPU-le Moskvast, mitte teile. Võin teile öelda vaid nii palju, et oman kindlaid tõendusid, et insener Reinhardt valearvestuste ja kalkulatsoonide abil ehitusplaanidel püüdis teostada sabotashi.“

Tartarov oli püsti hüpanud. Oma lühikesel, paksudel jalgadel ta sammus ärritatult läbi toa.

„Võimatu, seltsiline, täiesti võimatu! Insener Reinhardti eest panen oma käe tulle!“

„Seda ma teile ei soovitaks!“ sõnas naisagent ähvardavalt.

Tartarov kohkus. „Jah!“ ta pomises, riivates Masha Leontjevat argliku pilguga. Viimaks ta peatus neiu ees. „Õelge seltsiline Leontjeva, olete kindel, et see pole eksitus? Et te pole eksikombel sattunud valeplaanidele, mis põhjustasid selle hirmsa kahtluse? Ma ei taha — mõistke mind — mitte kaitsta insener Reinhardti, kui ta on tõepoolest süüdi. Ent mõelge, mis saab uutest masinatest, chi-

tustest, kogu Novo-Tšeljabinskist, kui veel täna öösel vangistate Reinhardti?“

Ka Masha Leontjeva oli püsti tõusnud.

„Seltsimees Tartarov, kas annate mulle kasutada oma auto ja kaks militsionääri?“

„Loomulikult! Andestage, seltsiline!“ ruttas Tartarov tõendama. „Kutsun nad kohe!“

Pead raputades komissar astus telefoniaparaadi juurde.

„Millal soovite saada sõdurid oma käsutusse?“

„Silmapilkselt!“

Õlgu kehitades Tartarov tõstis telefonitoru hargilt ning andis vastava käskluse.

Siis süütas omale sigareti ning vaatles varsi neiu. Ta märkas alles nüüd, et neiu kandis reisimantlit.

„Kuhu kavatsete toimetada areteeritu?“ küsis Tartarov.

„Esiolgu Odessasse. Homme hommikul saadan teile teie sõdurid tagasi!“

Väljast kostis automürinat.

„Elage hästi, seltsimees Tartarov!“ ütles Masha Leontjeva lahkemalt kui seni.

„Elage hästi, seltsiline!“ vastas komissar hajameelselt.

Pagan võtku! Tal oli kahju noorest insenerist! Neetult kahju! Olid saanud headeks sõpradeks!

*

Ernst Reinhardt istus ikka veel akna juures, kui kuulis autot maja ette sõitvat ja hetk hiljem militsionääride raskeid püssipärsasid valjult uksele koputavat. Ta ei kohkunud, sest ei osanud seletada enesele seda müra. Tartarov oli ainus isik Novo-Tšeljabinskis, kes omas auto. Võib olla, komissar oli joobnud ning trummeldas nüüd jalgega vastu ust? Ernst ei kohkunud ka siis, kui ust avades nägi sõdurite ähvardavaid püssitikke enesele sihitud olevat. Ta oli vaid hämmastunud ning vaatles uskumatult Masha Leontjevat, kes revolvril käes hoides lähemale astus.

Ernst naeris uskumatult.

„Kas te ei arva, Masha Leontjeva, et aeg karnevaliks on pisut hiline?“

Neiu ei vastanud. Heitmata pilku Ernst Reinhardtile, ta teatas külmalt: „Olete vangistatud, insener Reinhardt!“

Esimesel hetkel mees arvas und nägevat. Suuril silmil ta vaatles Mashat, kes hoidis ikka veel revolvril oma ilusas käes — pagan võtaks, see polnud nali. See oli neetult sarnane tõelisele vangistamisele.

„Kas te ei tahaks mulle seletada...“ Reinhardt pöördus Masha poole, unustades naeru.

„Pakkige oma asjad! Meil on vähe aega!“ katkestas teda neiu käskivalt. „Ruttu!“

GPU, mõtles Ernst. Nii siis — Strobliil oli õigus. Ainult — mis oli selle meeldiva üllatuse põhjuseks? Protestivaim Ernstis är-

kas. Hoolimata neiu käsust, mees laskus korvtoolile ning süütas omale ärritava aeglusega sigareti. „Kas tohin pakkuda teile sigareti, seltsiline Masha?“ ta küsis pilkavalt.

Mees nägi, kuis neiu punastas. Kuratlik naine! mõtles Reinhardt vihaseks. Milleks kogu see jant enne? Nüüd ta mõistis, miks Masha Leontjeva oli kaasa võtnud ta joonised ja plaanid. Aga kuidas seletada Masha õist külüstust ja küsimust, kas Ernst teda usaldavat?

„Käsen teid viimast korda pakkida oma asjad! Vastasel korral sõidame ära ilma teie pakkideta!“

Mees raputas pead. „Ei tule mulle meeldegi! Enne kui te ei seleta mulle, mis tähendab see jant, ma ei liigu paigast. Ka GPU agendid ja nuhid on kohustatud teatama vangistatuile areteerimise põhjust!“

Jällegi Masha Leontjeva pilk põikles kõrvale mehe pilgust.

„Seda saate veel küllalt vara teada. Ja nüüd — pakkima! Muidu teeb seda sõdur!“

Asi näis võtvat tõsisema pöörde. Ernst Reinhardt ei kaotanud nüüdki oma külma rahu. Alles siis, kui üks militsionäridest Masha Leontjeva käeviipe peale tahtis hakata Reinhardti kohvreid pakkima ning oli juba

avanud kapiukse, Ernst tõusis ning lükkas kõrvale sõduri.

„Jäta! Teen seda ise!“ ta urises.

Aeglaselt ja rahulikult Ernst Reinhardt hakkas pakkima. Ta ei kiirustanud. Ta oli vihane, kuid mitte ärritatud. Tundis end täiesti süütu olevat ning lootis, et eksitus peatselt selgub.

Kui ta vähemalt saaks teatada loost Brettile ja Klingerile ning paluda neid kohe ühendusse astuda Odessa saksa konsuliga. Kui kahju, et ta just täna õhtul oli sõbraid koju saatnud!

„Kas ma tohin telefoni teel jumalaga jätta oma saksa ametivendadega?“ küsis Reinhardt.

Masha Leontjeva raputas pead. „Ei!“

Tusaselt mees jätkas pakkimist. Kui mitte, siis mitte! Niikuinii Nõukogude kohtuvõimud ei saaks keelda teda hiljem Odessa konsuliga ühendusse astumast.

Kui mees oli valmis ning palitu selga tõmbas, neiu kutsus käeviipega sõdurid, kes seni valvates ukse juures seisnud. Üks neist võttis nüüd Reinhardti raske kohvri ja väljus. Teine oli haaranud inseneri käsisumadani.

„Minge eel!“ käsutas Masha Leontjeva. Kuid Ernst peatus.

„Kas teie ei taha mulle ikka veel seletada, Masha?“

Neiu näis viivu kõhklevat. Nad olid kahekesi toas — Reinhardt astus sammu naise poole. Kuid samal hetkel üks sõdureist tuli tagasi.

„Ruttu! Läheme!“ käsutas naine. „Meil on vähe aega!“

Reinhardt astus eel.

Väljas seisis Tartarovi auto. Kui sageli Reinhardt oli sõitnud selles muretult läbi Novo-Tšeljabinski ja Odessa tänavaid! — Vaidkides istuti autosse. Üks sõdureist istus Reinhardti kõrvale, hoides püssi põlvede vahel. Masha Leontjeva istus teise sõduri kõrvale, kes juhtis autot.

Novo-Tšeljabinsk, väike tööstuslinnake, magas alles. Ei ühtki valgustatud akent. Mõõdu-des Klinger ja Breti majast, Ernst tegi tahtmatu liigutuse, nagu tahaks peatada auto. Kõrvalistuv sõdur märkas seda ja haaras püssi tugevamini kätte.

Auto jäi liialt laiale maanteele.

Õõ oli nähtavalt soe. Sügavsinisel taevavõlvil sätendasid lugematud tähed. Külma värin läbistas Reinhardti keha. Milline saatus ootas teda?

Sõdur ta kõrval oli tukkuma jäänud. Ernst silmitses oma ees istuvat Mashat. Neiu oli peas nahkmüts, mille alt paistsid ta süsimustad, lühikeseks lõigatud juuksed.

Mõistatuslik naine. Ta oli tulnud mehe juurde ja see arvas, et naine armastas teda.

Tesloni villatööstus 50-aastane.

Praegune H. Tesloni villatööstus asutati a. 1884. Nimelt 50 aastat tagasi Mihkel Teslon omandas ostu teel Tallinna linnavalitsuselt Harjuvärava veski Harju tänaval ja ehitas sinna praeguse Tallinna Majaomanike Panga maja (seal asub ka Feischneri kohvik).

Et kasutada maja eest läbijooksvat veejõudu ehitas M. Teslon sinna villaketramise ja -kraasimise tööstuse, makstes 100 rubla linnale aastas veekasutamise õiguse eest.

Kuna tööstus järk-järgult suurenes, hakati kasutama mootori jõudu, sest ei jatkunud veejõust. Kuid tööstuse ruumid jäid kitsaks ja M. Tesloni pärijad müüsid oma kinnisvara a. 1931 Tallinna Majaomanike Pangale ja viisid tööstuse üle Merepuiesteele nr. 17 A/S Rotermanni tehaste majja, eriti selleks ümberehitatud avaratesse ruumidesse.

Tööstuses on järgmised ajakohaste masinatega varustatud osakonnad: villaketramis-, kraasimis- ja kunstvilla valmistamise osakond, kus igasugu villased kalsud, lõngaotsad jne. lõngaks ja vatiks ümber töötatakse.

1932. aastal asutati Järva-Jaanis tööstusosakond samasuguste tööharudega. Järva-Jaani osakond on varustatud moodsate Hartmanni masinatega, mis varustatud kitsaste eide-rihmadega, võivad toota eriti peenikest tööd.

Nii Tallinnas kui ka Järva-Jaanis tööstustel on oma elektrijõujaamad. Tööstust juhivad suurte kogemustega meistrid oma erialal. Ketruse meister E. Martin töötab oma alal üle 40 a. Samuti yabriku juhataja J. Umberg on üle 20 a. H. Tesloni villatööstuse teenistuses. Praegune tööstuseomanik H. Teslon on tööstuse asutaja M. Tesloni poeg.

Tund aega hiljem naine tuli tagasi, et vangistada teda. Stroblil oli õigus.

Ernsti rahu ja külma veri andsid maad piinavale rahutusele. Miks vangistati teda? Miks?

Sõit oli tüütavalt pikk ja väsitav. Nad ei kohanud ainustki inimest teel. Ümberhulkuvad külakoerad saatsid autot ägeda haukumise ja pöördusid siis jälle tagasi.

Veel tunde — tähed taevas olid juba kahvatanud ning algav hommik värvis ümbruse — põllud, puud ja inimeste näod autos halliks — siis paistsid eemalt Odessa tuled. Jällegi möödus tund, siis langes Ernst Reinhardt järgi kinni Tšeka vangla raske rauduks.

Ükskõikselt, tuimalt Ernst viskus kõvale narile. Ta ei suutnud enam midagi mõelda.

Odessa Tšeka vangla kong oli kitsas ja süng. Õhk kongis oli kuum ja lämmastav. Sellegipoolest Ernst Reinhardt tõmbas mantli koomale. Ta värises.

Päikesekiired, mis tungisid läbi väikese, võretatud akna kongi, rändasid aeglaselt üle halli seina. Õnneks Ernst Reinhardtile oli alles jäetud ta taskude sisu. Ta vaatas kella. See näitas lõunatundi. Kell viis hommikul ta toodi siia. Sellest ajast ta istus liikumatult. Keegi polnud teda külastanud.

Reinhardt tundis nälga. Taskust ta leidis viimase paberossi ja süütas selle. Suitsetamine rahustas närve. Suur jumal, viimane pabeross! Kui kaua peaks ootama enne kui saab uuesti tubakat?

Miks keegi ei tulnud? Ernst Reinhardt heitis mantli õlgadelt. Äkilise ägedusega tundis nüüd lämmatavat kuumust kongis. Janu piinas teda. Ta hüppas jalule ja kuulatas. Kas oldi teda unustatud?

Astus ukse juurde ja koputas. Keegi ei tulnud. Koputas uuesti ja kuulatas. Ei midagi. Vaikus. Nüüd ta hakkas kõigest jõust jallega vastu ust trummeldama. Varsti lähenedes koridoris rasked sammud.

Uks keerati ragisedes lahti, sõdur püssiga ilmus lävele.

„Mis sa tahad?“ ta küsis karedalt.

„Olen näljas ja janune. Peale selle nõuan, et mind viidaks kohtu-uurija juurde. Kutsu komandant!“

Sõdur läks. Raske riiv langes ragisedes ukse ette. Reinhardt ootas.

Möödus üle tunni, kui uks avati uuesti. Sõdur ilmus lävele ja temaga kaasas oli noormees töolisbluuis, kraeta, näpitsprillega lühinägeliste silmade ees.

„Mis sa soovid?“ küsis noormees.

„Soovin silmapilkselt inspektori või komandandi jutule pääseda.“

„Mina ise olen komandant!“ vastas näpitsprillega noormees lapsehäälele.

Ernst Reinhardt püüdis võita oma häämmastust.

„Hea. Siis palun võimaldada mulle Saksa konsuliga ühendusse astuda. Ma protesteerin oma vangistamise ja siiatoomise vastu!“

Komandant näis lõbu tundvat Reinhardt'i pahameelest. „Olete väga energiline, mu härra!“ ta ütles silmitsedes tähelepanelikult vangiga. „Kahjuks pean valmistama teile pettumust. Teie protest ei aita vähematki, ning konsulile teatamiseks on veel aega! Mul pole õigust segada end teie asjusse, kuna olete toodud siia Moskva GPU naisagendi poolt. Homme või ülehommene teid toimetatakse Moskvasse.“

„Pagana pihta... see on ju... see on...!“ ärritus Reinhardt.

Komandant naeratas viisakalt. „Kahetsen, et ei saa teile muud seletust anda.“

Ta läks. Sulgeva raudukse mürin mõjus Ernst Reinhardtile kui toores rusikahoop näkku.

Õhtupoolikul teine sõdur tõi vangile kausi keedetud riisi ja kartulitega. Kuigi tundis nälga, ta ei suutnud süüa.

Viskus kõvale narile ja püüdis uinuda. Pöörased, kummalised mõtted ja kujutelmad piinasid teda. Masha Leontjeva, Liisa Hofer, professor Strobl, Tšeka — see kõik keerles maruhoona ta piinatud ajus. Teadmatu tulevik rõhus teda luupainajana. Täna öösel või homme ta transporteeritakse Moskvasse. Ja siis? Vintsutavad ülekuulamised, pikk vangistus, kohtuprotsess. Milles võidi teda süüdistada? Tõsi küll: ta ei salanud iial, et ei pooldanud kommunismi ning ta oli sageli arvustanud Nõukogude korra puudusi. Kas sellest piisas süüdistuse tõstmiseks? Võib olla.

Mõnetuhande miili kaugusel asus Berliin, seal naerdi ja tantsiti, valgusreklaamid säten-dasid ja kutsusid, autod libisesid hääletult peegelsiledal asfaldil — ja seal oli Liisa Hofer! Liisa... ta suu... tema silmad... Liisa...!

Viimaks Ernst Reinhardt uinus.

Ta ei teadnud, kui kaua oli maganud, kui ärkas kellegi käepuudutusest. Kongis valitses täieline pimedus. Nähtavasti oli juba saabunud öö.

„Mis on?“ ta küsis uniselt kobades käega inimest, kes teda äratanud. Haaras pihku mantlihõlma... kellegi käe... Kus ta oli? Suur jumal... jah... ta oli Tšeka vangla kongis!

„Kes... mis on... mis te soovite?“ küsis Ernst, tundes jäist ehmatust üle selja roovavat.

„Tss... vaikige! Olge täiesti rahulik...“ vastas hääli pimedusest. Ernst võpatas, kuulatas, kas see polnud Masha Leontjeva hääli? Mis neiu tahtis temast?

Kodutalust tänapäevani

Pr. Türk'i tööst ja elust tema 20-a. lavategevuse juubeli puhul

Klaasi kohvi ja raadio saatel hargneb me vestlus kohvik „Ateenas“.

„Minu esimesed ja elavaimad mälestused kodutalust on kellahelin, mäetalu ja toanurgas ikoona. Kodu asus 10 klm Pärnust eemal mäe otsas, kust avanes vaade vastasolevale kirikule ja jõe. Ning milline imeline kodu oli küll see! Ema kaine eestlane, usklik, kes kirikus ei käinud, kuid kelle talus oli alati vaeseid ja õnnetuid, keda ta avitas ja hooldas. See oli vaikne, tasane naine, kellest hoovas palju soojust, päikest ja kes rõivastus lihtsamalt kui mõni teenija. Isas jällegi voolas slaavi verd — isa ema oli venelanna —, ta temperament käis hoogsamaid radu. Isa oli seltskonnainimene, boheemlane, rahvamees ja omamoodu diplomaat. Viibis vähe kodus, ent kodus olles pani kodu otse põlema. Temas oli midagi täisnäitlejalikku, artistlikku rakendatud ellu. Vanaema oli venelanna, sügavalt usklik, kes ei jätnud vahele pea ühtegi kiriku jumalateenistust, ent kes 70 aastana võis veel uljalt tantsida kassačokki. Tema ümber lehvits viiruki ja mürri uimastust.“ Vanaema kodus sattus tulevane näitleja müstika valdkonda. Sama vanaema võtab noorukeselt plikakeselt töötuse, et see ei saa kunagi jumalasalgaajaks.

Ent vanaema juurest viib tee tädi juurde. Ning tädi, kelle man noor

Pr. Türk Koidulana

neidis hiljem elab, on ilmalik inimene läbi ja läbi. Pärnus suvitasid tsaaripäevil peterburglased ja moskvalased, haritlased, suurilma inimesed. Neid kohtab tädi pool ja täditütar ise kujutas selleaegse seltskonna raffineeritud ja kultiveeritud suurdaami. Siin oli ilu, luksus, maailmalise pooldamine, siin oli kõik teisiti kui kodus ja vanaema juures.

„Tunnen, et mul oleks vaja rahulduda lihtsaga, vähesega, ent samas

veetleb kõik maine.“ Kuid esimesed muljed pole olnud määravad üks-päinis iseloomu saamisloos, need on — eestkätt usuline müstika, mis sellal ümbritses, — äratanud ta kujutusvõimet otse haruldase teravuseni ning elavuseni, millega liitudes isalt päritud boheemlaslik, uljas olemus on viinud lõpuks kunstiteeni. Tahe saada näitlejaks võrusus noist kõigist sugemeist alateadlikult juba noil tundidel, mil väikene tüdrukukene sukeldus raamatute lugemisse. Need olid praeguse näitleja lapsepõlve õnnemad aastad, aastad 7–10. Loetud sai omaette toakeses ja luges me sangar kõikaeg raamatukangelased oma vaimusilma ees. Lektüür mõjus seevõrd, et kadus iga-sugune vahe tõeluse ja välmitu vahel ning õhtuti sai tast endast loetud lektüüri kangelane, mitte vaid žestes ja sõnus, vaid ka rõivastuses. See oli esimene teater, teater ise enesele, kuna tarve kõike järele kujundada oma enese isikus ja ilmutuses oli niivõrd valdav, et vahel tõusis öösel voodist ülesse ja alustas peegli ees mängu. Esimesed kostüümid ses omateatris olid pärit vanaemalt, kelle üks kallis siidine pulmakleit oli eriti sobiv, peale selle, kui talle olid külge õmmeldud üleni siidist kirjud roosid, et me väike näitlejanna võiks ses sarnaneda Hispaania daamile, keda nägi ühel vanaema toa seinal rippuval pildil.

Ernst Reinhardt tõusis istuli. Aegamööda silmad harjusid pimedusega. Öö kahvatus hämaruses ta tundis ära Masha Leontjeva, kes seisis ta nari kõrval. Kongi uks oli praakil, väljast koridorist paistis nõrka valgust.

„Mis te soovite, Masha?“ küsis Ernst vihaselt. „Kas te pole mind veel küllalt piinanud? Kas katsete mind nüüd südaööl Moskvasse transporteerida?“

Mees tundis rohkem kui nägi, et neiu kahvatas.

„Vaikige ometi!“ sosistas neiu ärritatult. „Ja tulge!“

„Kuhu?“ küsis mees rahulikult liikumata paigast.

„Tulge!“ palus neiu tungivalt. „Seletan teile kõik hiljem. Usaldage mind ometi!“

See on raske, tahtis Ernst vastata. Kuid neiu häälekõla sundis ta vaikima. Mis see tähendas? Kui GPU naisagent tahtis teda praegu Moskvasse toimetada, milleks siis see salapärasus?

Ernst Reinhardt tõusis ja tõmbas mantli selga.

„Sulgege mantlikrae!“ sosistas Masha Leontjeva. „Siin on müts. Kübar jätkke siia!“

Mees nägi neiu käes mingit eset. See oli vist müts. Pimeduses nende käed puutusid kokku. Masha käed olid kuumad kui palavikuhaigel.

„Tulge!“ sosistas naisagent. „Ruttu! — Kui meid kõnetatakse, siis vastake tumma tervitusega. Kuid taeva pärast, vaikige!“

(Järgneb).

Kooliajal eneseavaldustung võttis päris sihikindla teatriraania kuju. Koolis oli aga teater tabu, sinna ei tohitud minna. Samuti ka kino, kus pilte vaadata armastas tagant ettepoole ja eestpoolt tahapoole, eriti kui neis mängisid ta lemmikud — Asta Nielsen ja Pola Negri. Pola Negrise oli seekordne preili Treublut otse põrunud. Teatris joovastas teda pr. Altleisi spontaansus, hiljem pr. Vilmer oma stiili meisterlikkusega. Ent mida rohkem midagi keelatakse, seda enam tahetakse seda teha ja nii tuligi, et õpilased olid asutanud salajase pörandaaluse teatri, mis esines peamiselt väljaspool Pärnut — Audrus jne., kus siis ka mängiti sääraseid üldtuntuid „klassikuid“ nagu Blumenthali ja Kadelburgi. Esimene näidend, milles proua Türkil tuli ses rändteatris mängida oli „Kosjakandidaat kimbatuses“ ja esimene näitejuht oli praegune ministriabi Laretei.

Loomulik, et ka koolis mängiti teatrit, kuid see kroonunäitlemine piirdus tendentstükkide ettekandmisega, mille järgi oodati, et pealtvaataja muutus karsklaseks, omandaks viisakaid kombeid või langeks muude hädavarvilikkude vooruste kütüsi. Osavõtt säärasist näidendeist ei päästnud aga peapesudest, mida saadi tõelise teatri külastamise eest. Mitu korda ähvardati välja visata, kuni keskkooli lõpetades, astudes 8. pedagoogiümiklassi, mis pidi võimaldama õpetaja kutset, praeguse draamanäitleja teatriskäimised muutusid nii ohtraiks, et juhataja ütles: „Teid huvitab kõik rohkem kui kool“ ning soovitas koolist välja astuda. Viimast proua Türk tegigi. Enne koolist väljaastumist oli aga pr. Türk teinud tutvust esimese tõelise ja elusa näitlejaga, oma abikaasa hr. Ed. Türkiga, kes töötas Pärnu „Endlas“. See tutvus oli elukutse valikul määrava iseloomuga. Nüüd sattus pr. T. lõplikult õigele teele... näitlejatele, kunstiteele. Ning kui ühe intervjuu pealkirjas oli öeldud proua Türkist, et armastas end näitlejaks, siis pole ses sugugi liialdust. Armudes kunstnikku tihendus tas en-

das uute tunnete juurdevoolu tõttu kõgu ta kunstniku temperament ja see nõudis lahendust, vallandust, vormimist. Aasta peale keskkooli lõpetamist läheb proua Türk Tartu, et õppida keeleteadust, milleks annet isa poolt, kes oskas 5 keelt, oli küllaldaselt. Ent just sellal lahkub „Vanemuisest“ näitleja proua Teetsov ning asendajat vajatakse kiires korras.

„Lähen Menningu, selleaegse „Vanemuise“ direktori juurde ning mul tuleb esineda teatrikomisjoni ees Kangru Liisana Arzengruberi „Südameussis“. Partneriks on mul Türk. Olen sel katsel pööraselt ärritunud. Terve keha on nagu täis elektrit, kuna Menning ja mõned *pro forma* komisjoniliikmed vaatavad pealt.“ Sellele järgneb mitu päeva kohutavat teadmatust ja siis kutse Menningu juurde. „Te olete palgatud, palk on nii ja nii suur,“ teatab mulle Menning. Ja et Menningu teatris kõlblus peab olema kõrgel järjel, et Menning pole mitte ainult näitejuht, vaid ka isa, sõber, kasvataja, nõuandja, kes jõudis oma napi ajaga jälgida iga näitleja elu üksikult kuni detailideni, siis soovitab ta mul võtta eeskujuks eraelus proua Markust, praegu pensioneeritud näitlejannat. Kartis vist, et lähen laval, kus niipalju kiusatusi, viimati hukka ja sellest eemaldada võis mind elutarga proua Markuse, Ibseni ja Strindbergi draamade spetsi, näidendite tõlkija ning muidu selleaegse näitleja kohta haruldaselt intelligentselt end avaldav näitleja.“ Proua Türk arvab, et see eeskuju võtmine on läinud ka korda, sest õpib ja täiendab end tänapäevani.

Me juubilaril tuli siis hiljem esineda sama osaga avalikkuse ees. Esimene arvustaja, Hindrey, ütles: „Näitlejal on palju loomulikku andi, sütitavat temperamenti, aga puudub veel vilumine.“ Üks oli igatahes kindel, et see palkamine kindla palga peale ja nii algusest peale laval esinemise võimalus oli harukordne. „Minu ajal,“ ütleb, „tuli enne paar aastat kolada lava taga, vaadata, kuidas mängivad vanemad näitlejad.

Alles siis lubati minna lavale ning ilmtingimata kandikuga ja veeklaasiga käes, mis hirmsas lambipalavikus siis ka korralikult sai maha pillatud. Kuid kunstitee nõudis mult kohe suure ohvri, — pidin juuksed maha lõikama, sest need takistasid parukate pähepanekut. „Vanemuises“ mängisin alul 3 aastat, siis 1919—21 oli väerinna teatris. Viimane oli üks eriline etapp, aeg, mil põlesin palju. Andsin end sellal kõige rohkem ning seks sundis teadmine, et veel praegu elav inimene on teisel päeval juba surnud. Valdas otse haiglane tung anda seda paremat, mis sus peidus ja anda seda mõtlematult, kaalumata, instinktiivselt. Ja veel eriline peatükk sest sõjaväeteatrist olid tunnid, mil mängisin haavatuile, kelle kogu reageering mängule koondus valgete palakate vahelt helendavisse või mustendavisse silmisse, kus vaatas inimene, kel polnud õieti enam keha, kes oli vaid üksainus paar silmi, puhas hing, puhas mõistmine.“

„Tunnustus saabus kui mängisin Tallinnas „Draamateatris“, 1918. a. „Maria Stuartis“ Elisabethi. Arvustused selle osa puhul jagasid täit tunnustust ja kui mõelda, et Elisabethi puhul sain 16 arvustust ringsõidu tõttu kodumaal. Hoogsale näitlejategevusele järgnes hiljem Tartus paariaastane langus loomingus. Siis tuli uuesti tõus.“

„Ja praegu? Praegu tunnen päriselt, et nüüd hakkab valmima mus tõeline kunstnik. Mõistus ja tundmus lavalise loomingu man viipavad tasakaalustamisele. Mõistuse ja tundmuse tasakaal tähendab aga küpsust. Ennem ma töötasin ainult tunnete surve ja mõjutusel. Praegune lavalt äraolek on, usun, mitmetigi kasuks mu näitlejaandele, sest mul on küllalt võimalusi enesesse süvenemiseks.“

Linda Künnapas.

Toimetusele saadetud kirjandust.

„Sõdur“ sõjaasjanduse ajakiri nr. 46/47.

„Õppige moetantse kodus!“ Toimetanud A. Poolgas. „Moodsad eluraamatud“ nr. 9.

Väljaandja Jakob Loosalu.

„Romaan“ ilmub 2 korda kuus. Toimetus ja talitus. Tallinnas, Rataskaevu 9. Postkast 193. Kõnetr. 460-48. „Romaan“ maksab tellides: 3 kuu peale kr. 1.50, 1/2 aastas 3 kr., aastas 6 kr. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasut-

J. & A. Paalmann'i trükk, Tallinnas, V. Karja 12. 1934. a.

Vastutav toimetaja Johannes Lauk.

Meesterahva rätsepaäri

M. Andreesen

Tallinn, Rataskaevu 14

Tel. 430-54

Suurim inglise riide ladu Eestis

EESTI

Arstide-Klinitistide Ühingu

ERAHAIGLA

Narva maantee 6-a Tallinnas.

Tel. 428-80.

Statsionaarne ravi
IGAL ERIALAL

ALALINE ARSTLIK VALVE

RÖNTGENIKABINETT: läbivalgustused, ülesvõtted, röntgenteraapia (ravi). Tasud vastavad keskhaiгла taksidele.

ELEKTRIKABINETT: diathermia, kõrgustikpäike. sinine valgus, elektrivibratsioonid, neljarakuvann, diathermia mudaga.

MASSAAŽIKABINETT: üldine ja osaline massaaž.

VESIRAVILA: männiekstrakti-, meresoola-, Haapsalu tervismuda-, söehappe-, pärimi- ja vahuvannid, istevann, valguskapp, aurukapp, charcot-, šoti-, kapillaar-, aurudušid.

LABORATOORIUM: kliinilised ja bakterioloogilised analüüsid ning kvantitatiivsed, keemilised ja mikrokeemilised määramised veres.

Külastage

öölokaali ja restorani

DU NORD

RESTORAN

ASTORIA
Tallinn, Harju t. 19. Telef. 437-00

ÖÖLOKAAL

Võrratult mugav!

Mõistatuste lahenduskupong

„ROMAN“ nr. 23

Valja loigata ja kaasa liisada lahend. juurde.

Miks lahendatakse
kõikjal

„EESTI MÕISTATUSLEHT“?

Sellepärast, et

„Eesti Mõistatusleht“

on kõige suurem ja väärtuslikum
mõistatuste eriajakiri Eestis.

Kõik ülesanded auhinnalised.

Nõudke ajalehemüüjailt.

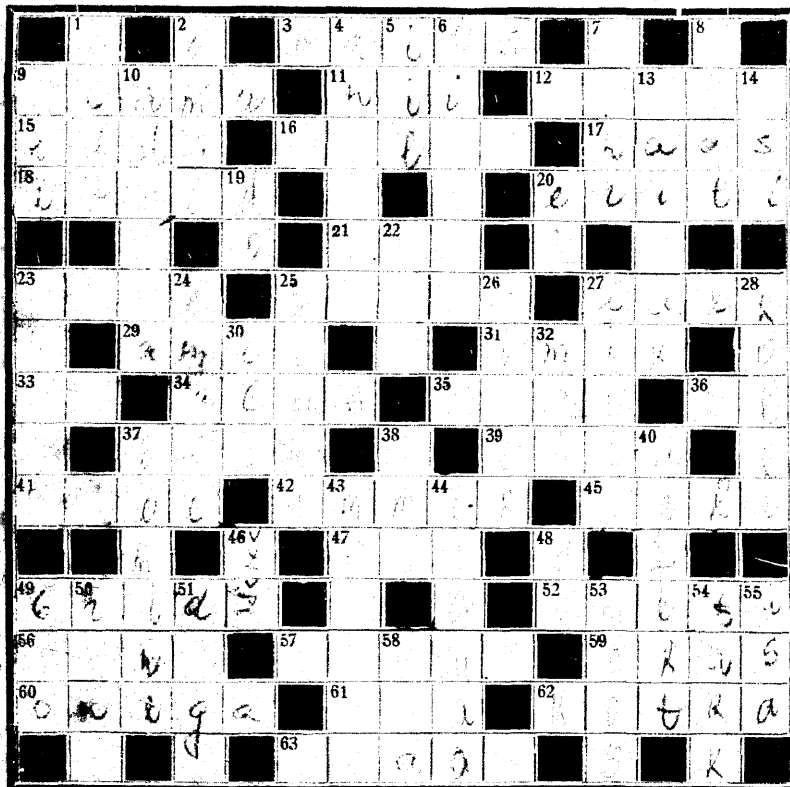
Hind ainult 15 senti.

Tellides 50 senti kuus.

KÕIGE KASULIKUMALT VALMISTAB

Ristsõnad. Auhiinaks 3 romaani.

Paremale: 3. Sõõgriist (Võru On uksele. 29. Rooma jumal. 31 Pisike murrakus). 9. Maja. 11. Sedaviisi. 12. inimolend. 33. Noot. 34. Põhi. 35. Kunnagi. 36. Sarnased konsonandid. 37. Nurm. 38. Ülekäik. 39. Ülekäik. 41. On meeltüldav. 42. Väljapääsmatu olukord. 45. Kaardi-
laseppadeföö alal tarvitav termin. 27. Põõrle Viskle! 47. Nurm. 49. Kaardi-

mäng. 52. Siiski 56. Metall. 57. Veneaegne tähtsaim asutis. 59. On puul. 60. Äärisjärv 61. Vabalt. 63. Samalinn Soomes. 63. Sõjaväeline asutis.

Alla: 1. On elus. 2. Endal. 4. Liit. 5. Puhang. 6. Väike osake. 7. Tööriist. 8. Lill. 9. Kiirgav. 10. Jalatõude kauplus Tallinnas. 13. Toit. 14. Välisriigi raha. 19. Noot. 20. Tihti tarvitav sõna. 22. Riigikogulige. 23. Jõgi Venemaal. 24. Vaap. 25. Palju (suur hulk). 26. Klamberhaak. 27. Värv. 28. Kamin. 30. Määrsõna. 32. Naise nimi. 37. Lumega kaetud. 38. Kõige kallim. 40. Viga, rike. 43. Põletusaine. 44. Kodumaa. 46. Sarnased konsonandid. 48. Sama, mis 19. 49. Kogukaal (lüh). 50. Vabadussõja juhte. 51. Veneaegne ametlik Hiiumaa nimetus. 53. Keedis. 54. Saadakse lina-dest. 55. Hoolitsev perekonna eest. 58. Sama, mis 61.

Kõikide käesolevas „Romaanis“ ilmunud mõistatuste lahendused saata toimetusele hiljemalt 20. detsembriks s. a. ühes lahenduskupongiga eelmiselt küljelt.

Järgmine

„ROMAAN“ — jõulunumber

ilmub 15. detsembril huvitava jõulukohase sisuga.